

УКРАЇНСЬКА АКАДЕМІЯ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ
ПРИ ПРЕЗИДЕНТОВІ УКРАЇНИ

ДУХОВНА КУЛЬТУРА В ГУМАНІТАРНІЙ ПОЛІТИЦІ УКРАЇНИ
(науково-методична розробка)

Підготувала:
канд.філософ.наук,
докторант УАДУ
Чукут С.А.

Київ - 1999

ЗМІСТ

1. Місце культури в процесах державотворення.
2. Державна культурна політика України.
3. Основні напрямки здійснення державної політики в сфері духовної культури:
  - 1) законодавче забезпечення;
  - 2) інформаційна сфера;
  - 3) культурна спадщина;
  - 4) мовна політика;
  - 5) ритуали, церемонії, свята;
  - 6) розвиток культурно-мистецької сфери;
  - 7) культура національних меншин;
  - 8) молодіжна культура;
  - 9) міжнародне співробітництво.

“Подальше входження України у світове товариство потребує відчутних зрушень в усіх сферах: політичній, соціально-економічній, інформаційній, культурній.

...Розділ III. Демократичні перетворення та формування відкритого суспільства. 3. Світоглядні аспекти консолідації українського суспільства.

Передбачається подальше послідовне і цілеспрямоване розв’язання мовної проблеми з метою неконфронтаційної взаємодії усіх мов та культур на території України.

У цьому зв’язку головними пріоритетами соціокультурного та мовного аспектів розвитку українського суспільства мають стати висока культура міжнаціональних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності рис громадянина України, орієнтація на всебічний духовний розвиток на базі національних та загальнолюдських цінностей. Тому одним із напрямів політики держави стане поєднання інтересів суспільства, держави і церкви у розвитку вільної, духовно багатой особистості - громадянина європейської держави Україна.”

Із програми “Україна - 2010”

Місце культури в процесах державотворення

В сучасних умовах суспільного розвитку, коли весь світ опинився на межі двох часів - двох тисячоліть: закінчується друге й ось-ось розпочнеться третє тисячоліття, в силу об'єктивних та суб'єктивних причин серед актуальних проблем сьогодення на перший план висуваються проблеми, які стосуються не лише економічної та політичної сфери суспільного розвитку, але й не менш важливої - духовної сфери. Недаремно ті процеси, які ми маємо змогу спостерігати в наш час і не лише спостерігати, але й безпосередньо приймати в них участь, з усією яскравістю та гостротою висвітлюють широкий спектр проблем в сфері духовної культури та державного управління.

Всі результати людської діяльності, як в сфері матеріального, так і духовного виробництва, охоплюють собою те, що ми називаємо культурою. Суспільство виступає виробником і зберігачем культури. Культура - це переважно неписані вірування, оцінки і прийняті правила, за допомогою яких люди оцінюють поведінку один одного в суспільстві. Як зазначає Глен Райт, культура складається з багатьох різноманітних впливів на суспільство. Із впливом культури на суспільство ототожнюються п'ять чинників, а саме:

- Технологія: знаряддя виробництва, які суспільство чи люди використовують для досягнення своєї мети.
- Економіка: система, де товари, послуги та багатства резервуються й розподіляються.
- Соціальні організації: індивідуальні чи групові взаємини, які зв'єднують людей.
- Релігія: вірування, які стосуються змісту життя і смерті.
- Символізм: образи чи засоби спілкування, які за допомогою мови, літератури, історії та персоналій пробуджують спільні почуття.

Ці чинники чи впливи формують культуру народу. Взаємодія та постійні зміни культурних позицій за нової історії ще більше ускладнюють визначення культури, а широкі узагальнення стають ще менш точними. Людина і культура складають собою невід'ємне відношення. Про одне з них можна судити лише, якщо мати на увазі інше. Можна мати уявлення про те, яким є одне з них, виходячи з властивостей та динамізму іншого. Істинно (справжня) культурна людина не піддається повсякденності, а, перебуваючи вільною і пильною, погоджується з нею, змінює її чи відкидає її. Виходячи з поведінки, вибраної людиною, можна сказати, що культура в певному сенсі її гуманізує чи дегуманізує. Хто фанатично дотримується звичаю чи сліпо сприймає нововведення, являє собою приклад поклоніння моді чи прихильності минулому. Культура підкорює цих людей і панує над ними. В цьому випадку соціальний фактор, яким є культура, руйнує дійсну гідність людини.

“Якщо тривалий час живеш в середині якоїсь певної культури і неодноразово приступаєш досліджувати, якими були її джерела та шлях розвитку, то рано чи пізно відчуєш спокусу звернути свій погляд в інший напрямок і поставити питання, яка подальша доля чекає на цю культуру і крізь які зміни їй призначено пройти.” Проте, - продовжує далі свою думку З.Фрейд, - це вдається не багатьом. Тому що лише поодинокі люди здатні оглянути людську діяльність у всіх її розгалуженнях. Більшість ж змушена обмежитися однією, окремо взятою, чи де кількома сферами; а чим менше людина знає про минуле і сучасне, тим не надійніше та поверхніше виявляється її судження про майбутнє.

На відміну від культурної спадщини (сутність якої буде розглянута окремо), **духовна культура** являє собою не якийсь застиглий результат людської діяльності, а є процесом утворення і накопичення культурних надбань (не лише матеріальних, але і духовних), в яких знаходить своє втілення все розмаїття людської природи, та які виникають в процесі духовного виробництва як окремої нації (народу), так і людства загалом.

Надзвичайне важливе значення для розуміння як сутності духовної культури, так і місця в ній людини (в загальнолюдському та державному контекстах) має розгляд процесу спадкоємності, який охоплює собою все культурне буття як на рівні окремого суспільства, індивіда, так і людства загалом. **Спадкоємність** являє собою процес відтворення генераційної цілісності духовної культури, іманентно притаманний їй, сутність якого полягає в творенні, накопиченні, передачі і використанні всіх як матеріальних, так і духовних результатів людської діяльності у вигляді культурних надбань як на рівні окремого індивіда, так і суспільства загалом. Іншими словами, під спадкоємністю розуміється весь процес опредмечення та розпредмечення культури.

Державна культурна політика України

“...держава не повинна більше приймати на себе обов'язки єдиного провайдера, а скорше виступати в ролі помічника та регулятора”

Із звіту про світовий розвиток 1997 року

В **“Концепції державної культурної політики України (основні положення)”** зазначається: державна культурна політика визначає характер взаємин між державою та культурною сферою життя суспільства і являє собою сукупність цілей, що їх переслідує держава в культурній сфері, принципів, що їх держава (і все суспільство) при цьому дотримується; решті механізмів, які мусять забезпечити дотримання принципів та досягнення цілей. Концепція державного “управління культурою” як суспільним процесом і державного володіння нею як специфічною галуззю суспільного виробництва є логічним породженням командно-адміністративної системи й означає підпорядкованість культурної сфери іншим сферам суспільного життя (передусім - політиці, за тим - економіці), а культурно-мистецьких інтересів - іншим, позакультурним, а часом - і антикультурним. Відповідно і принципи, й механізми культурної політики

визначаються цією підпорядкованістю. Далі в документі звертається увага на те, що концепція “підтримки культури”, визнана всіма сучасними розвиненими демократіями, впливає з самоцінності й самостійності культури та мистецтва, але водночас - із обов’язку держави зберегти цю самоцінність в жорстких ринкових умовах, не посягаючи (чи мінімально посягаючи) при цьому на її самостійність.

Проте, повністю погодитися з вищенаведеними визначеннями державної політики в галузі культури не можна. Перш за все, це обумовлено тим, що культура не обмежується лише сферою мистецтва та чисто культурною діяльністю (як-то функціонування різних культурних закладів тощо). Культура охоплює собою значно ширші пласти суспільної діяльності або краще сказати суспільного простору. До сфери культури входять також освіта, наука, різні віросповідання (свобода сумління), свобода слова тощо. Як визначається в документах ЮНЕСКО, “культура - це не просто накопичення праць та знань, що їх виробляє, збирає та зберігає еліта, аби потім забезпечити доступ до них решті суспільства; або те, що народи, багаті минулою спадщиною, демонструють іншим народам як зразок того, чого тих позбавила історія; культура не обмежується доступом до мистецьких та гуманітарних цінностей, вона також є надбаннями у сфері знань та вимогами до способу життя та способу людського спілкування, вона - не терени, які слід завойовувати чи опановувати, а форми поведінки стосовно себе, інших людей та природи.”

Таким чином, виходячи з сутності культури як суспільного процесу, стає вочевидь те, що якщо умовно можна обмежити сферу діяльності Міністерства культури та мистецтв як офіційної установи, яка безпосередньо втілює та впроваджує в життя культурну політику держави, то це зовсім не означає того, що такою ж обмеженою повинна бути вона (тобто культурна політика держави). Вважаємо за більш доцільне під **культурною політикою** держави розуміти здійснення державної політики в сфері культури, першочерговими завданнями якої повинні бути: виховання своїх громадян, збереження культурної неповторності, дотримання певних ритуалів, норм тощо в суспільній життєдіяльності громадян, а також підтримку їх творчої діяльності, або краще сказати їх особистий внесок в становлення та розвиток духовної культури тощо. Це визначення не суперечить за своєю суттю визначенню даному ЮНЕСКО, в якому говориться про те, що “під культурною політикою розуміється комплекс операційних принципів, адміністративних та фінансових видів діяльності й процедур, які забезпечують основу дій держави у сфері культури. Культурна політика - це вся сума свіддомих дій чи утримання від дій в суспільстві, спрямованих на досягнення певних культурних цілей шляхом оптимального використання всіх фізичних та духовних ресурсів, що їх має суспільство.”

Держава, коли визначає за допомогою своїх відповідних установ як-то Міністерство освіти, Міністерство науки, Міністерство інформації, Міністерство культури та мистецтв, основні напрямки своєї діяльності в галузі духовної культури, обґрунтовуючи їх певною законодавчою базою - “Закон про культуру”, “Закон про освіту”, “Закон про інформацію”, “Закон про музеї та музейну справу”,

“Закон про бібліотеки та бібліотечну справу”, “Закон про кінематографію” тощо - неодмінно проводить ту чи іншу культурну політику, іншими словами здійснює процес управління в сфері духовної культури, визначаючи при цьому певні пріоритетні напрями, свідомо чи невідомо спирається на попередні напрацьовані за весь період державотворення механізми контролю та управління цією сферою.

Таким чином, правомірніше казати про управління та підтримку культури, що знаходить своє відображення у визначенні пріоритетних напрямків управління культурою, а саме: що виступає першочерговим об’єктом цього управління, його основним завданням, на що спрямовуються основні зусилля та кошти держави, чим це обумовлено і як це позначиться на ефективності державного управління в цілому.

Як зазначається в **“Концептуальних напрямках діяльності органів виконавчої влади щодо розвитку культури”**, основними підвалинами їх повинно бути: піднесення ролі культури в державотворчих процесах, формування у структурах громадянського суспільства єдиного духовного простору, утвердження гуманістичних цінностей, високої моралі, національної самосвідомості та патріотизму, подолання негативних явищ та сприяння позитивним тенденціям у духовній сфері суспільного життя України. Концептуальні напрями мають забезпечити створення правових, фінансово-господарських, адміністративно-управлінських умов для збереження і всебічного розвитку української культури як важливого чинника розбудови повноцінного демократичного суспільства, основи для формування цілісної культурно-національної ідентичності, успішного розвитку України як повноправного члена світової співдружності, співтворця світової культури.

Досягнення зазначених цілей можливе шляхом створення ефективних механізмів підтримки і функціонування культурно-мистецької сфери незалежно від форм власності, підпорядкування та правового статусу закладів, підприємств, організацій культури, творчих колективів, об’єднань, груп. Вищим органом виконавчої влади в галузі культури є **Міністерство культури і мистецтв України**, що підвідомче Кабінету Міністрів України, яке реалізує державну політику у галузі культури і мистецтв, сприяє структурній перебудові економіки України. Міністерство здійснює керівництво у сфері культури і мистецтв, несе відповідальність за її розвиток, координує діяльність закладів, підприємств та організацій, що входять до сфери його управління.

Міністерство культури України у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, постановами Верховної Ради України, наказами і розпорядженнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України. У межах своїх повноважень Міністерство організує виконання актів законодавства України і здійснює систематичний контроль за їх реалізацією, узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до його компетенції, розробляє пропозиції щодо вдосконалення законодавства та в установленому порядку вносить їх на розгляд Президента України, Кабінету Міністрів України.

До основних його завдань належать: реалізація державної політики у сфері культури і мистецтв виходячи з принципів та пріоритетів, визначених Основами законодавства України про культуру та законодавством України; збереження культурно-мистецького надбання, розвиток української культури, а також розвиток етнічної, культурної та мовної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України; задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави; збереження історичних пам'яток та інших об'єктів, що становлять культурну цінність; розроблення пропозицій щодо основних напрямів розвитку національної культури і мистецтв, стимулювання культурно-мистецького процесу; розвиток соціальної та ринкової інфраструктури у сфері культури і мистецтв, забезпечення ефективного управління галуззю та зміцнення її матеріально-технічної бази; вживання заходів для повернення в Україну культурних цінностей народу, які знаходяться за її межами; державний контроль за вивезенням з України та ввезенням в Україну культурних цінностей; розширення міжнародного культурного співробітництва, розвиток культурних зв'язків.

Бачиться більш доцільним, щоб основною метою діяльності Міністерства культури і мистецтв України стало - виховання, формування, зберігання, накопичення, передача, творення національної духовної культури та гармонійне влиття її в загальнолюдську культуру (на рівні загальнолюдських цінностей тощо). Міністерство повинно спрямовувати свою роботу так, щоб найбільш ефективно сприяти процесам опредмечення та розпредмечення культурного простору України. Тобто мається на увазі те, що потребує особливої уваги з боку держави не тільки збереження культурної спадщини, а й напрацювання ефективних шляхів її передачі та засвоєння прийдешніми поколіннями з метою формування їх світогляду, як громадян України, на основі самоусвідомлення ними своєї культурної приналежності до держави Україна.

Основні напрямки здійснення державної політики в сфері духовної культури:

•законодавче забезпечення:

Із “**Основ законодавства України про культуру**” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1992, N 21, ст.294) (Вводиться в дію Постановою ВР N 2141-12 від 19.02.92, ВВР 1992, N 21, ст.295) (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 183/94-ВР від 23.09.94, ВВР 1994, N 41, ст.376, N 498/95-ВР від 22.12.95, ВВР 1996, N 3, ст. 11, N 608/96-ВР від 17.12.96, ВВР 1997, N 8, ст. 62): Основи законодавства України про культуру визначають правові, економічні, соціальні, організаційні засади розвитку культури в Україні, регулюють суспільні відносини у сфері створення, поширення, збереження та використання культурних цінностей і спрямовані на:

реалізацію суверенних прав України у сфері культури;
відродження і розвиток культури української нації та культур національних меншин, які проживають на території України;

забезпечення свободи творчості, вільного розвитку культурно-мистецьких процесів, професійної та самодіяльної художньої творчості;
реалізацію прав громадян на доступ до культурних цінностей;
соціальний захист працівників культури;
створення матеріальних і фінансових умов розвитку культури.

Стаття 1. Законодавство України про культуру. Законодавство України про культуру базується на Конституції України і складається з цих Основ та інших прийнятих відповідно до них актів законодавства.

Стаття 2. Основні принципи культурної політики. Основними принципами культурної політики в Україні є:

визнання культури як одного із головних чинників самобутності української нації та національних меншин, які проживають на території України;

утвердження гуманістичних ідей, високих моральних засад у суспільному житті, орієнтація як на національні, так і на загальнолюдські цінності, визнання їх пріоритетності над політичними і класовими інтересами;

збереження і примноження культурних надбань;

розвиток культурних зв'язків з українцями, що проживають за кордоном, як основи збереження цілісності української культури;

гарантування свободи творчої діяльності, невтручання у творчий процес з боку держави, політичних партій та інших громадських об'єднань;

рівність прав і можливостей громадян незалежно від соціального стану та національної приналежності у створенні, використанні та поширенні культурних цінностей;

доступність культурних цінностей, усіх видів культурних послуг та культурної діяльності для кожного громадянина;

забезпечення умов для творчого розвитку особистості, підвищення культурного рівня та естетичного виховання громадян;

заохочення благодійної діяльності у сфері культури підприємств, організацій, громадських об'єднань, релігійних організацій, окремих громадян;

всебічне міжнародне культурне співробітництво;

визнання пріоритету міжнародно-правових актів у сфері культури;

поєднання державних і громадських засад у забезпеченні розвитку культури.

Стаття 3. Пріоритети у розвитку культури. Пріоритетні напрями розвитку культури визначаються цільовими державними програмами, які затверджуються Верховною Радою України.

Держава у пріоритетному порядку створює умови для:

розвитку культури української нації та культур національних меншин;

збереження, відтворення та охорони культурно-історичного середовища;

естетичного виховання дітей та юнацтва;

проведення фундаментальних досліджень в галузі теорії та історії культури України;

розширення культурної інфраструктури села.

Стаття 4. Мова у сфері культури. Функціонування мови у сфері культури визначається законодавством України про мови. Держава дбає про розвиток україномовних форм культурного життя, гарантує рівні права і можливості щодо використання у сфері культури мов усіх національних меншин, які проживають на території України.

Стаття 5. Права громадян у сфері культури. Громадяни у сфері культури мають право на:

- свободу творчості;
- вільний вибір будь-якого виду культурної діяльності, засобів і сфер застосування творчих здібностей та самостійне визначення долі своїх творів;
- здійснення професійної та аматорської діяльності на індивідуальній чи колективній основі, самостійно чи з допомогою будь-яких форм посередництва;
- створення закладів, підприємств і організацій культури;
- об'єднання у творчі спілки, національно-культурні товариства, фонди, асоціації, інші громадські об'єднання, які діють у сфері культури;
- збереження і розвиток національно-культурної самобутності, народних традицій та звичаїв;
- доступ до культурних цінностей;
- захист інтелектуальної власності;
- здобуття спеціальної освіти.

Стаття 8. Права національних меншин у сфері культури. Держава створює умови для розвитку культур усіх національних меншин, які проживають на території України, сприяє прилученню їх до спільного процесу творення культурних цінностей. Громадяни будь-якої національності мають право:

зберігати, розвивати і пропагувати свою культуру, мову, традиції, звичаї та обряди;

утворювати національно-культурні товариства, центри, створювати заклади культури і мистецтва та навчальні заклади, засновувати засоби масової інформації і видавництва.

Закон України “Про професійних творчих працівників та творчі спілки” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 52, ст.312) визначає правовий статус професійних творчих працівників, встановлює правові, соціальні, економічні та організаційні засади діяльності творчих спілок у галузі культури та мистецтва.

Стаття 1. Визначення термінів. У цьому Законі наведені нижче терміни вживаються у такому значенні:

професійний творчий працівник - фізична особа, творча діяльність якої становить її основне заняття, що завершується створенням і оприлюдненням творів або їх інтерпретацією в галузі культури та мистецтва і є головним джерелом її доходів, незалежно від того, має вона чи не має будь-які юридично оформлені трудові відносини;

творча спілка - добровільне об'єднання професійних творчих працівників відповідного фахового напрямку в галузі культури та мистецтва, яке має фіксоване членство і діє на підставі статуту;

творча діяльність - індивідуальна чи колективна творчість професійних творчих працівників, результатом якої є твір чи його інтерпретація, що мають культурно-мистецьку цінність.

Стаття 2. Законодавство про професійних творчих працівників та творчі спілки. Законодавство про професійних творчих працівників та творчі спілки складається з Конституції України, цього Закону, інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність творчих спілок.

Стаття 3. Принципи та основні напрями діяльності творчих спілок. Творча спілка діє на принципах добровільного об'єднання її членів, які належать до одного фахового напрямку культури та мистецтва, самоврядування, взаємодопомоги і співробітництва, невтручання у творчий процес, вільного вибору форм і методів творчої діяльності, визнання авторських прав. У кожному фаховому напрямі може бути створено одне або більше добровільних творчих об'єднань.

Творчі спілки незалежні у своїй статутній діяльності від органів державної влади і органів місцевого самоврядування, політичних партій, інших громадських організацій.

Основними напрямами діяльності творчої спілки є:

творча діяльність у галузі культури і мистецтва;

розвиток національної культури та мистецтва, розроблення і втілення в життя культурно-мистецьких заходів, організація творчих конкурсів, виставок, авторських вечорів, прем'єр, фестивалів тощо;

створення умов для творчої праці, підвищення професійного, наукового та загальнокультурного рівня членів творчої спілки, виховання творчої молоді, оволодіння нею досягненнями національної та загальнолюдської культури;

пошук талантів серед молоді та сприяння їх творчому розвитку;

видання газет, журналів, книг та іншої друкованої продукції, створення кіно- та відеофільмів, аудіовізуальної продукції з метою популяризації досягнень української та світової культури і мистецтва, творчого доробку членів спілок;

турбота про правовий, соціальний та професійний захист членів творчої спілки;

сприяння відродженню, розвитку та популяризації народної творчості, творчому використанню народних традицій у розвитку культури та мистецтва, збереженню та збагаченню історико-культурної спадщини та довкілля, проведенню масових культурно-просвітницьких заходів, а також утвердженню демократичних, загальнолюдських цінностей;

постійна співпраця з педагогічними та науково-педагогічними колективами навчальних закладів;

подання допомоги в навчально-виховній роботі педагогічним колективам у патріотичному, культурному та інтелектуальному розвитку дітей та молоді, у морально-етичному та естетичному вихованні;

сприяння обміну культурними цінностями, співробітництво між діячами культури і мистецтва різних країн, національними і міжнародними організаціями культури та мистецтв;

виховання поваги до історико-культурних цінностей, традицій українського та інших народів.

Основні напрями діяльності творчої спілки, зазначені у цій статті, враховуються при вирішенні питання про надання громадській організації статусу творчої спілки як суб'єкта творчої діяльності.

Стаття 4. Взаємовідносини творчих спілок і держави. Держава забезпечує підтримку і захист законних прав та інтересів творчих спілок, гарантує однакові умови для виконання ними статутних завдань і цілей.

З метою підтримки творчих спілок в реалізації їх статутних завдань держава: сприяє розвитку творчих спілок, їх діяльності щодо творення національної культури та мистецтва, проведенню культурно-мистецьких заходів;

надає творчим спілкам дотації та розміщує державні замовлення;

надає необхідну інформацію для забезпечення діяльності творчих спілок;

гарантує професійний та соціальний захист членів творчих спілок, охорону їх авторських прав;

залучає творчі спілки до підготовки законопроектів, розроблення загальнодержавних програм національно-культурного розвитку, інших соціально важливих культурологічних та соціально-політичних заходів.

Закон України “Про бібліотеки і бібліотечну справу” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1995, N 7, ст.45) (Вводиться в дію Постановою ВР N 33/95-ВР від 27.01.95 ВВР 1995, N 7, ст.46) Цей Закон визначає загальні засади бібліотечної справи і бібліотечну систему України, встановлює вимоги до формування і збереження бібліотечних фондів, бібліотечного обслуговування з метою задоволення інформаційних, наукових і культурних потреб суспільства, збагачення духовного потенціалу народу.

Стаття 1. Бібліотечна справа є складовою частиною інформаційної, виховної, культурно-освітньої діяльності, що включає комплекс державних, громадських, наукових та практичних заходів, які забезпечують організацію діяльності бібліотек, їх науково-дослідну і методичну роботу, а також підготовку бібліотечних фахівців. Бібліотека - це бібліотечно-бібліографічний, культурно-просвітницький і науково-допоміжний соціальний інститут, що забезпечує акумуляцію і загальнодоступність документально-інформаційних ресурсів (книг, документів та інших носіїв інформації), які містять і зберігають знання, набуті в процесі розвитку людства, сприяють піднесенню інтелектуального та культурного потенціалу суспільства.

Закон України “Про музеї та музейну справу” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1995, N 25, ст. 191) (Вводиться в дію Постановою ВР N 250/95-ВР від 29.06.95, ВВР 1995, N 25, ст. 192) Цей Закон регулює суспільні відносини в галузі музейної справи, встановлює правові, економічні, соціальні засади наукового комплектування, вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, діяльності музейних закладів в Україні.

Стаття 1. Музеї, їх основні завдання та напрями діяльності. Музеї - це культурно-освітні та науково дослідні заклади, призначені для вивчення, збереження та використання пам'яток природи, матеріальної і духовної культури, прилучення громадян до надбань національної і світової історико-культурної спадщини. Основними напрямками музейної діяльності є культурно-освітня, науково-дослідна діяльність, комплектування музейних зібрань, експозиційна, фондова, видавнича, реставраційна, пам'яткоохоронна робота.

Закон України “Про інформацію” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1992, N 48, ст.650) (Вводиться в дію Постановою ВР N 2658-12 від 02.10.92, ВВР 1992, N 48, ст.651) Цей Закон закріплює право громадян України на інформацію, закладає правові основи інформаційної діяльності. Грунтуючись на Декларації про державний суверенітет України та Акті проголошення її незалежності, Закон стверджує інформаційний суверенітет України і визначає правові форми міжнародного співробітництва в галузі інформації.

Закон України “Про друковані засоби масової інформації (преси) в Україні” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1993, N 1, ст.1) (Вводиться в дію Постановою ВР N 2783-12 від 16.11.92, ВВР 1993, N 1, ст. 2) (Із змінами, внесеними згідно із Законами N 3582-12 від 11.11.93, ВВР 1993, N 46, ст.427 N 70/97-ВР від 14.02.97, ВВР 1997, N 15, ст.115) Цей Закон створює правові основи діяльності друкованих засобів масової інформації (преси) в Україні, встановлює державні гарантії їх свободи відповідно до Конституції України, Закону України "Про інформацію" та інших актів чинного законодавства і визнаних Україною міжнародно-правових документів.

Стаття 1. Друковані засоби масової інформації (преса) в Україні. В цьому Законі під друкованими засобами масової інформації (пресою) в Україні розуміються періодичні і такі, що продовжуються, видання, які виходять під постійною назвою, з періодичністю один і більше номерів (випусків) протягом року на підставі свідoctва про державну реєстрацію.

Стаття 2. Свобода діяльності друкованих засобів масової інформації. Свобода слова і вільне вираження у друкованій формі своїх поглядів і переконань гарантуються Конституцією України і відповідно до цього Закону означають право кожного громадянина вільно і незалежно шукати, одержувати, фіксувати, зберігати, використовувати та поширювати будь-яку інформацію за допомогою друкованих засобів масової інформації.

Друковані засоби масової інформації є вільними. Забороняється створення та фінансування державних органів, установ, організацій або посад для цензури масової інформації. Не допускається вимога попереднього погодження повідомлень і матеріалів, які поширюються друкованими засобами масової інформації, а також заборона поширення повідомлень і матеріалів з боку посадових осіб державних органів, підприємств, установ, організацій або об'єднань громадян, крім випадків, коли посадова особа є автором поширюваної інформації чи дала інтерв'ю.

Держава гарантує економічну самостійність та забезпечує економічну підтримку діяльності друкованих засобів масової інформації, запобігає зловживанню монопольним становищем на ринку з боку видавців і розповсюджувачів друкованої продукції. Заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації, та органи державної виконавчої влади, які здійснюють цю підтримку, визначаються Кабінетом Міністрів України.

Стаття 3. Неприпустимість зловживання свободою діяльності друкованих засобів масової інформації. Друковані засоби масової інформації в Україні не можуть бути використані для:

поширення відомостей, розголошення яких забороняється статтею 46 Закону України "Про інформацію";

закликів до захоплення влади, насильницької зміни конституційного ладу або територіальної цілісності України;

пропаганди війни, насильства та жорстокості;

розпалювання расової, національної, релігійної ворожнечі;

розповсюдження порнографії, а також з метою вчинення інших кримінально караних діянь.

Забороняється використання друкованих засобів масової інформації для:

втручання в особисте життя громадян, посягання на їх честь і гідність;

розголошення будь-якої інформації, яка може призвести до вказання на особу неповнолітнього правопорушника без його згоди і згоди його представника.

Закон України "Про державну підтримку засобів масової інформації та соціальний захист журналістів" (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 50, ст. 302) Цей Закон визначає правові, економічні, організаційні засади державної підтримки засобів масової інформації та соціального захисту журналістів. Як складова частина законодавства України про свободу слова та інформаційну діяльність цей Закон посилює систему правового регулювання в інформаційній сфері.

Стаття 1. Поняття і терміни. Основні поняття і терміни, що вживаються в цьому Законі, мають таке значення:

державна підтримка засобів масової інформації - сукупність правових, економічних, соціальних, організаційних та інших заходів державного сприяння зміцненню і розвитку інформаційної галузі, її інфраструктури;

державний засіб масової інформації:

а) державна теле- і радіомовна організація (стаття 12 Закону України "Про телебачення і радіомовлення");

б) державне інформаційне агентство (статті 7 і 8 Закону України "Про інформаційні агентства");

в) друкований засіб масової інформації, засновником (співзасновником) якого є орган державної влади, а видання здійснюється на базі або за участю державної власності та відповідного фінансування з Державного бюджету України чи бюджету Автономної Республіки Крим і статутом (програмними цілями)

редакції якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього органу та вищих органів державної влади;

комунальний засіб масової інформації - аудіовізуальний чи друкований засіб масової інформації, створений органом місцевого самоврядування або органом місцевого самоврядування спільно з місцевою державною адміністрацією як засновником (співзасновником) на базі чи за участю комунальної власності та відповідного фінансування з місцевого бюджету і статутом (програмними цілями, програмною концепцією) редакції (юридичної особи) якого передбачається, зокрема, інформування громадян про діяльність цього органу та вищих органів державної влади;

Закон України “Про видавничу справу” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 32, ст.206) Цей Закон визначає загальні засади видавничої справи, регулює порядок організації та провадження видавничої діяльності, розповсюдження видавничої продукції, умови взаємовідносин і функціонування суб'єктів видавничої справи. Відповідно до Конституції України цей Закон покликаний сприяти національно-культурному розвитку українського народу, громадян України всіх національностей, утвердженню їх духовності та моралі, доступу членів суспільства до загальнолюдських цінностей, захисту прав та інтересів авторів, видавців, виготовлювачів, розповсюджувачів і споживачів видавничої продукції.

Закон України “Про телебачення і радіомовлення” (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1994, N 10, ст.43) (Вводиться в дію Постановою ВР N 3760-12 від 21.12.93, ВВР 1994, N 10, ст.44) (Із змінами, внесеними згідно із Законами. Цей Закон відповідно до Закону України "Про інформацію", регулює діяльність телерадіоорганізацій на території України, визначає правові, економічні, соціальні, організаційні умови їх функціонування, спрямовані на реалізацію свободи слова, прав громадян на отримання повної, достовірної та оперативної інформації, на відкрите і вільне обговорення суспільних питань.

Закон України “Про систему Суспільного телебачення і радіомовлення України” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1997, N 45, ст.284). З метою всебічного задоволення потреб суспільства в оперативній інформації, забезпечення плюралістичного характеру мовлення, зважаючи на національні традиції, морально-етичні принципи Українського народу, створюється система Суспільного телебачення і радіомовлення України, яка діє на основі Конституції України, Закону України “Про інформацію”, Закону України “Про телебачення і радіомовлення”, інших законів, що регламентують діяльність телерадіоорганізацій як суб'єктів інформаційної і господарської діяльності, та цього Закону.

Стаття 1. Статус Суспільного телерадіомовлення. Суспільне телерадіомовлення - це телерадіоорганізація зі статусом єдиної загальнонаціональної неподільної і неприбуткової системи масової комунікації, яка є об'єктом права власності Українського народу і діє згідно з єдиною програмною концепцією.

Суспільне телерадіомовлення ґрунтується на широкому представництві різних верств суспільства, які через своїх представників у Громадській раді

забезпечують реалізацію програмної концепції та здійснюють контроль за фінансово-господарською діяльністю телерадіоорганізації.

Програмна концепція діяльності Суспільного телерадіомовлення періодично переглядається з урахуванням тенденцій суспільного розвитку і задоволення права громадян вільно одержувати, використовувати та поширювати інформацію.

Стаття 3. Громадська рада як наглядовий орган Суспільного телерадіомовлення та її призначення. Нагляд за діяльністю Суспільного телерадіомовлення здійснює Громадська рада - колегіальний позавідомчий орган, що координує розвиток і забезпечує реалізацію програмної концепції суспільного мовлення, визначає засади кадрової політики та структуру управління, контролює використання каналів мовлення та фінансово-господарську діяльність телерадіоорганізації, затверджує кандидатури на посади голови та членів Адміністративної ради, розглядає та затверджує звіти Адміністративної ради Суспільного телерадіомовлення.

Громадська рада захищає цінності, покладені в основу політичних, правових та соціальних структур демократичного суспільства.

Закон України “Про кінематографію” (Відомості Верховної Ради (ВВР), 1998, N 22, ст.114) Цей Закон визначає правові основи діяльності в галузі кінематографії та регулює суспільні відносини, пов'язані з виробництвом, розповсюдженням, зберіганням і демонструванням фільмів.

Стаття 1. Законодавство України про кінематографію базується на Конституції України, Основах законодавства України про культуру, Законі України "Про авторське право і суміжні права", цьому Законі, інших нормативно-правових актах України.

•інформаційне забезпечення (засоби масової комунікації, преса, телебачення, радіо):

Із **Положення про Міністерство інформації України** (затверджено Указом Президента України Л.Кучмою від 19 лютого 1997 року N 160/97):

1. Міністерство інформації України (Мінінформ України) є центральним органом виконавчої влади, який забезпечує проведення у життя державної політики з питань масової інформації та видавничої справи, здійснює керівництво дорученою йому сферою управління, несе відповідальність за її стан і розвиток.

2. Мінінформ України у своїй діяльності керується Конституцією України, законами України, актами Президента України, Кабінету Міністрів України, а також цим Положенням.

Міністерство у встановленому порядку в межах своїх повноважень вирішує питання, що впливають із загальновизнаних норм міжнародного права та укладених Україною міжнародних договорів.

3. Основними завданнями Мінінформу України є:

1) визначення засад інформаційного розвитку держави, виконання актів законодавства у цій сфері;

2) координація діяльності державних засобів масової інформації та видавництв, поширення офіційної інформації з найважливіших політичних, соціально-економічних та інших суспільних процесів у державі;

3) розроблення та реалізація заходів, спрямованих на підтримку засобів масової інформації, книговидання та інших виробників інформаційної продукції, розвиток національного інформаційного простору;

4) міжнародне співробітництво в інформаційній сфері.

4. Мінінформ України відповідно до покладених на нього завдань:

1) організовує розроблення і здійснює заходи, спрямовані на формування та забезпечення захисту національного інформаційного простору України;

2) забезпечує розповсюдження офіційних документів, повідомлень Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, міністерств, інших центральних та місцевих органів виконавчої влади з найважливіших питань внутрішньої та зовнішньої політики;

3) забезпечує збирання і поширення інформації щодо політичних, соціально-економічних та інших суспільних процесів в Україні та світі;

4) координує висвітлення в державних засобах масової інформації офіційної точки зору вищих посадових осіб держави з того чи іншого питання, аналізує проходження в засобах масової інформації основної офіційної інформації;

5) організовує підготовку та подає Президентові України, Кабінету Міністрів України, іншим органам виконавчої влади аналітичні матеріали щодо оприлюднення інформації з найважливіших питань внутрішньої та зовнішньої політики держави;

6) розробляє в межах своєї компетенції пропозиції щодо визначення пріоритетних напрямів розвитку державної інформаційної служби, разом із заінтересованими міністерствами та іншими центральними органами виконавчої влади визначає потребу та забезпечує випуск суспільно важливої літератури;

7) надає методичну і практичну допомогу прес-службам, інформаційно-аналітичним підрозділам міністерств та інших центральних органів виконавчої влади;

8) координує та стимулює розвиток видавничої справи в усіх її формах і видах з метою задоволення національних, духовних, культурних, освітніх, професійних та інших потреб громадян;

9) розробляє у встановленому порядку пропозиції щодо пільгового оподаткування суб'єктів інформаційної та видавничої діяльності, одержання ними кредитів, визначення особливостей приватизації, демонополізації підприємств поліграфії, виробництва та поширення інформації;

10) готує пропозиції про вдосконалення механізму регулювання розвитку та матеріально-технічного забезпечення виробників інформації, поліграфічних підприємств, видавництв та інших організацій;

11) бере участь у формуванні та реалізації державної науково-технічної, інвестиційної політики, спрямованої на розвиток вітчизняних засобів масової

інформації, видавничої справи, підприємств поліграфії та книгорозповсюдження, у визначенні тарифів на розповсюдження інформації;

12) вживає у межах своєї компетенції заходів до вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності, захисту інтересів вітчизняних виробників інформаційної продукції на внутрішньому та зовнішньому ринках;

13) координує діяльність міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій у питаннях створення і розвитку матеріально-технічної бази засобів масової інформації та книговидання;

14) здійснює у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, державну реєстрацію друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств;

15) надає консультативні, довідкові послуги засновникам, редакціям засобів масової інформації, окремим громадянам з питань реєстрації періодичних та продовжуваних друкованих видань, інформаційних агентств;

16) забезпечує ведення статистики зареєстрованих в Україні друкованих засобів масової інформації та інформаційних агентств, здійснює облік видавництва, видавничих організацій, підприємств поліграфії та книгорозповсюдження;

17) укладає у встановленому порядку договори міжвідомчого характеру про інформаційне співробітництво з відповідними органами та установами іноземних держав і міжнародними організаціями;

18) взаємодіє в межах своїх повноважень та згідно з укладеними договорами з відповідними органами та установами іноземних держав і міжнародними організаціями;

19) забезпечує та контролює виконання міжнародних договорів України в частині, що належить до його повноважень;

20) забезпечує видання і розповсюдження за кордоном інформаційних вісників, бюлетенів, іншої друкованої та аудіовізуальної продукції;

21) координує міжнародне співробітництво в галузі телебачення і радіомовлення, встановлює міжнародні видавничі зв'язки з метою розповсюдження вітчизняних друкованих видань за межами України, бере участь в організації та проведенні міжнародних книжкових ярмарків, інших заходів щодо міжнародного обміну інформацією;

22) готує пропозиції до проектів Державного бюджету України та Державної програми економічного та соціального розвитку України з питань книговидання, забезпечення функціонування засобів масової інформації, телебачення і радіомовлення, інформаційних агентств; тощо.

Із **Указу Президента України “Про державну економічну підтримку вітчизняних друкованих засобів масової інформації”** (Президент України Л.Кучма, м. Київ, 16 квітня 1997 року, N 332/97):

З метою забезпечення сприятливих умов для реалізації конституційного права громадян України на свободу слова, вільний доступ до інформації, подальшого підвищення ролі вітчизняної преси у громадсько-політичному житті п
о
с
т
а
н
о
в
л
я
ю:

1. Визнати за необхідне здійснювати, починаючи з 1997 року, заходи, спрямовані на державну економічну підтримку вітчизняних друкованих засобів масової інформації, засновниками яких є Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні та місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, творчі спілки України, громадські організації, державні науково-дослідні установи та навчальні заклади, трудові та журналістські колективи редакцій. Таку підтримку провадити, зокрема, шляхом регулювання тарифів на поліграфічні послуги щодо друкування, транспортних перевезень та розповсюдження газет і журналів.

Кабінету Міністрів України визначити перелік вітчизняних друкованих засобів масової інформації, що потребують державної економічної підтримки їх діяльності. До зазначеного переліку не включаються друковані засоби масової інформації рекламного та еротичного характеру, та такі, більш як 50 відсотків загального обсягу випуску яких становлять матеріали зарубіжних засобів масової інформації.

2. Кабінету Міністрів України передбачати, починаючи з 1997 року, у проектах Державного бюджету України фінансування заходів щодо державної економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації.

3. Рекомендувати органам місцевого самоврядування здійснювати заходи, спрямовані на забезпечення економічної підтримки діяльності друкованих засобів масової інформації.

4. Кабінету Міністрів України за результатами здійсненого Міністерством інформації України аналізу стану випуску і поширення друкованих засобів масової інформації, засновниками (співзасновниками) яких є органи виконавчої влади, розглянути питання щодо скорочення кількості однотипних видань, які дублюють одне одного, або видань з низьким професійним рівнем.

Із Указу Президента України “Про вдосконалення державного управління інформаційною сферою” (Президент України Л.Кучма (м. Київ, 16 вересня 1998 року N 1033/98):

З метою підвищення ефективності державної інформаційної політики, підтримки національних теле- і радіовиробників, друкованих засобів масової інформації, видавничої справи та поліграфії за умов їх обмеженого бюджетного фінансування, вдосконалення та скорочення управлінських структур, подальшого формування інформаційної інфраструктури держави постановляю:

1. Утворити Державне агентство інформатизації України (ДАІНУ) на базі Національного агентства з питань інформатизації при Президентові України, що ліквідується, і підпорядкувати його Міністерству інформації України. Встановити, що ДАІНУ є правонаступником Національного агентства з питань інформатизації при Президентові України.

2. Підтримати пропозицію Кабінету Міністрів України про створення Державної акціонерної компанії "Українське телебачення і радіомовлення" (далі - ДАК "Укртелерадіо") і Державної акціонерної компанії "Українське видавничо-поліграфічне об'єднання" (далі - ДАК "Укрвидавполіграфія") з передачею до їх

статутних фондів 100 відсотків акцій державних акціонерних товариств, створених шляхом перетворення державних підприємств інформаційної сфери, що не підлягають приватизації.

3. Кабінету Міністрів України:

затвердити Положення про Державне агентство інформатизації України та здійснити інші заходи, пов'язані з утворенням ДАІНУ;

створити ДАК "Укртелерадіо" і ДАК "Укрвидавполіграфія" та здійснити у шестимісячний строк заходи, пов'язані із створенням цих Компаній, зокрема затвердити їх статuti, склад спостережних рад, призначити голів, заступників голів та членів правлiнь Компанiй;

визначити державного замовника у сфері інформації та інформатизації; привести свої акти у відповідність із цим Указом.

Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення. З метою реалізації та додержання законодавства в галузі телебачення і радіомовлення та інших нормативних актів створюється Національна рада України з питань телебачення і радіомовлення (далі - Національна рада).

Національна рада є позавідомчим державним контролюючим органом, який діє відповідно до цього Закону та чинного законодавства України і є відповідальним за розвиток, якісний стан телебачення і радіомовлення України, за зростання професійного, художнього та етичного рівня програм та передач телерадіоорганізацій.

Склад Національної ради затверджується Верховною Радою України строком на чотири роки в кількості 8 осіб: за поданням чотирьох кандидатур Головою Верховної Ради України та чотирьох кандидатур - Президентом України.

Члени Національної ради, які здійснюють свої повноваження на постійній основі, є державними службовцями і не можуть займати посади в інших державних і недержавних установах, організаціях та на підприємствах, одержувати разові винагороди за виконання робіт (крім гонорарів за творчу діяльність і позаштатну викладацьку (лекційну) роботу), займатися підприємницькою діяльністю у сфері телебачення і радіомовлення, припиняють членство в політичних партіях.

Члени Національної ради та працівники її апарату не можуть отримувати будь-які види винагород (у тому числі і заробітну плату) від телерадіоорганізацій, а також від підприємств, установ та організацій - засновників телерадіоорганізацій. Члени Національної ради та працівники її апарату не можуть бути засновниками (співзасновниками) телерадіоорганізацій або брати участь у комерційній діяльності.

•культурна спадщина (охорона та запобігання знищенню):

Процеси, що відбуваються в нашому суспільстві, спрямовані на реформування основних сфер суспільного життя, неминуче приводять до необхідності наукового аналізу їх складових. Головною з яких є функціонування механізму спадкоємності, без якого неможливо проаналізувати та виявити основні рушії соціального розвитку тієї чи іншої країни. Якщо під змістом спадкоємності в суспільному процесі розглядати соціальний та історичний досвіди, то їх основою у

вигляді інформаційної бази виступатиме пам'ять. Соціальний та історичний досвід відкладаються в пам'яті людства у вигляді інформації: зашифрованої, якщо мова йдеться про матеріальні результати цього процесу, чи в своєму власному, розшифрованому (ідеальному) вигляді - письмових джерелах, логічних категоріях, поняттях, судженнях, умовиводах - у формі знання. Також встановлено, що історична та соціальна пам'ять втілені з усією повнотою у тому, що ми називаємо культурною спадщиною. Можливе ототожнення понять "культура" та "культурна спадщина", але лише за умови відсутності форм спадкоємності. Саме спадкоємність зв'язує культуру та культурну спадщину як процес та результат.

В практиці світового співтовариства приділяється особлива увага питанням щодо культурної спадщини. Так, 16 листопада 1972 року чергова сесія Генеральної конференції ЮНЕСКО ухвалила **Конвенцію про охорону культурної та природної спадщини**. Термін "культурна спадщина" стосується монументів, груп будівель, а також об'єктів, що мають історичну, естетичну, археологічну, наукову, етнологічну чи антропологічну цінність. До природної спадщини належать унікальні фізичні, біологічні та геологічні утворення, зони проживання представників рослинного та тваринного світу, яким загрожує знищення, а також унікальні у своїй красі куточки природи.[]

Країни, які підписали Конвенцію, визнають, що пам'ятки, розташовані на їхніх національних територіях в включені до Списку світової спадщини, - це частка світової спадщини і "співпраця задля її охорони є обов'язком міжнародної спільноти". При цьому суверенність та право власності залишаються недоторканими. Без підтримки інших країн чимало пам'яток, які становлять культурну та природну цінність, уже зруйнувалися б, а то й пропали, і здебільшого через брак коштів. На сьогодні Конвенцію підписали 151 країна, а отже і взяли зобов'язання подавати фінансову та інтелектуальну допомогу в галузі охорони пам'яток світової спадщини. До списку включаються об'єкти, які є національним надбанням країн і найкраще репрезентують їхню культуру та природу. Можна сказати, що Список світової спадщини є віддзеркаленням багатства і розмаїття культурної та природної спадщини світу.

Найважливішою ознакою Конвенції є сполучення в ній концепцій збереження природних місць та охорони культурних пам'яток. Вона визначає, які історичні пам'ятки та природні місця можуть бути введені до Списку світової спадщини, а також роз'яснює обов'язки країн-членів щодо ідентифікації таких пам'яток та роль цих країн у галузі їхньої охорони і збереження. Пам'ятки світової спадщини відрізняються від пам'яток національної спадщини тим, що мають "видатне універсальне значення". Підписуючи Конвенцію, країна бере на себе відповідальність за збереження не тільки пам'яток світової спадщини, розташованих на її території, а й своєї національної спадщини, яка не є або ще не є в Списку.

Об'єкт, який включається до Списку світової спадщини, повинен відповідати певним критеріям, які переглядаються регулярно Комітетом, що зумовлено

еволюцією концепції світової спадщини. Так, об'єкт культурного багатства повинен:

- являти собою шедевр творчого генія, або
- бути зразком обміну людськими цінностями на певному відтинку часу чи в якійсь галузі світової культури, або виражати визначальні течії, напрямки в архітектурі, монументальному мистецтві, будівництві, облаштуванню ландшафтів, або
- бути унікальним чи принаймі незвичайним свідченням культурної традиції або цивілізації, яка зникла, або
- являти собою видатний зразок типу будівель чи архітектурного ансамблю, будівельної технології, ландшафту, який відбиває значний етап (або етапи) в історії людства, або
- являти собою важливий зразок людського поселення чи землекористування, типовий для певної культури (або культур), особливо коли їм загрожує знищення під натиском невідворотних обставин, або
- мати пряму чи відчутну причетність до подій, живих традицій, ідей чи вірувань, творів літератури та мистецтва, які мають важливе універсальне значення (цей критерій застосовується тільки в разі виникнення надзвичайних обставин і в сполученні з іншими критеріями).

Історична автентичність об'єкта, як і спосіб його охорони та збереження мають однаково важливе значення.

Насьогодні Список світової спадщини налічує 506 пам'яток “видатної універсальної цінності”. Серед них 380 об'єктів культурного багатства, 107 об'єктів природного багатства, а 19 об'єктів належать водночас до обох категорій. Аналіз Списку світової спадщини показує, що в ньому найбільше репрезентовано пам'яток Західної Європи, у тому числі релігійних споруд. А тому важливим завданням на найближчі роки є поповнення Списку за рахунок об'єктів з інших частин світу, зокрема з арабських країн, Тихоокеанського регіону та Африки.

У жовтні 1988 року Україна ратифікувала Конвенцію про охорону світової спадщини. Вже внесено до Списку світової спадщини Софіївський собор та Києво-Печерську лавру, а нещодавно в грудні 1998 року до них приєднався історичний центр Львова ХІУ-ХІХ ст. На черзі стоять: пам'ятки замкової архітектури та укріплень м. Кам'янець-Подільського ХІ-ХУІІІ ст., Борисоглібський собор ХІІ ст., Преображенський собор із фресками ХІ ст. м.Чернігова, державний музей-заповідник Т.Г.Шевченка у м. Каневі, Уманський парк “Софіївка”, руїни Херсонеса ІУ ст. до н.е. -ХІІ н.е., національний степовий біосферний заповідник “Асканія Нова”.

Таким чином, *культурну спадщину* можна визначити як своєрідну сукупність засобів спадкоємності, що сприяють безпосередньому спілкуванню людини з культурою, а засоби спадкоємності, в свою чергу, охоплюють певним чином “матеріалізований” процес спадкоємності, своєрідну його “живу тканину”.

Положення “Про Державний реєстр національного культурного надбання” (затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12 серпня 1992 р. N 466):

1. Державний реєстр національного культурного надбання (надалі - Державний реєстр) запроваджується відповідно до Основ законодавства України про культуру з метою обліку об'єктів матеріальної та духовної культури виняткової історичної, художньої, наукової чи іншої культурної цінності, що мають важливе значення для формування національної самосвідомості українського народу і визначають його вклад у всесвітню культурну спадщину.

2. До Державного реєстру заносяться:

пам'ятки історії - будинки, споруди, пам'ятні місця і предмети, пов'язані з найважливішими історичними подіями в житті народу, розвитком науки, техніки, культури, життям і діяльністю видатних діячів;

пам'ятки археології - городища, кургани, залишки стародавніх поселень, укріплень, виробництв, каналів, шляхів, стародавні місця поховань, кам'яні скульптури, наскельні зображення, старовинні предмети, ділянки історичного культурного шару стародавніх населених пунктів та археологічні знахідки, що є визначними пам'ятками національної культури і характеризують певні етапи історичного розвитку;

пам'ятки містобудування і архітектури - унікальні ансамблі і комплекси, окремі об'єкти архітектури, а також пов'язані з ними твори монументальної скульптури і живопису, декоративно-ужиткового і садово-паркового мистецтва, природні ландшафти;

пам'ятки мистецтва - визначні твори монументального, образотворчого і декоративно-ужиткового мистецтва;

документальні пам'ятки - унікальні акти державності, інші важливі архівні матеріали, кіно-, фото- і фотодокументи, старовинні рукописи, рідкісні друковані видання.

До Державного реєстру можуть бути занесені й інші об'єкти, що становлять виняткову цінність з огляду історії, культури, етнології чи науки.

3. Занесення об'єктів національного культурного надбання до Державного реєстру здійснюється в установленому порядку Міністерством культури, Міністерством інвестицій і будівництва, Головним архівним управлінням при Кабінеті Міністрів України, до компетенції яких належать функції державного управління в галузі обліку і охорони пам'яток історії та культури.

Виключення об'єктів з Державного реєстру допускається у виняткових випадках за рішенням вказаних центральних органів державної виконавчої влади.

4. Правила обліку, охорони, реставрації та використання об'єктів національного культурного надбання визначаються чинним законодавством про пам'ятки історії та культури, музейний, бібліотечний і архівний фонд України, а також інструкціями відповідних центральних органів державної виконавчої влади, які є обов'язковими для всіх закладів, підприємств і організацій, а також громадян, у власності яких знаходяться об'єкти національного культурного надбання.

5. Міністерства, інші центральні органи державної виконавчої влади, об'єднання громадян і громадяни, у віданні або власності яких знаходяться об'єкти національного культурного надбання, зобов'язані забезпечити їх схоронність.

6. Об'єкти національного культурного надбання, що є загальнодержавною власністю, не підлягають роздержавленню і приватизації.

7. Вивезення об'єктів, занесених до Державного реєстру, за межі України забороняється. Винятком може бути лише їх тимчасове експонування за кордоном з дозволу в кожному окремому випадку відповідного органу, вказаного у пункті 3 цього Положення.

Указ Президента України “Про національні заклади культури” (Із змінами, внесеними згідно з Указами Президента Л.Кучмою N 58/96 від 15.01.96, N 308/97 від 08.04.97):

З метою державної підтримки закладів культури, що відіграють визначну роль у духовному житті людини, створення належних умов для їх дальшого розвитку та примноження культурної спадщини народу України п о с т а н о в л я ю:

1. Надати статус національних таким закладам культури:

Державному академічному українському драматичному театру імені Івана Франка (м.Київ), який надалі іменувати Національний академічний драматичний театр імені Івана Франка;

Державному академічному російському драматичному театру імені Лесі Українки (м.Київ), який надалі іменувати Національний академічний театр російської драми імені Лесі Українки;

Київській державній філармонії, яку надалі іменувати Національна філармонія;

Національному музею історії України (м.Київ);

Державному музею українського образотворчого мистецтва (м.Київ), який надалі іменувати Національний художній музей;

Державному історико-архітектурному заповіднику "Софійський музей" (м.Київ), який надалі іменувати Національний заповідник "Софія Київська";

Шевченківському національному заповіднику (м.Канів);

Херсонському державному історико-археологічному заповіднику (м.Севастополь), який надалі іменувати Національний заповідник "Херсонес Таврійський";

Державному історико-культурному заповіднику "Давній Галич" (Івано-Франківська область), який надалі іменувати Національний заповідник "Давній Галич";

Національній парламентській бібліотеці України (м.Київ);

Національній кінематеці України (м.Київ);

Українському науково-реставраційному центру Міністерства культури України (м.Київ), який надалі іменувати Національний науково-реставраційний центр.

В Україні також діють такі заклади культури, яким раніше надано статус національних:

Національний академічний театр опери та балету України імені Т.Г.Шевченка (Національна опера України);

Національний заповідник "Хортиця";

Національна кіностудія художніх фільмів імені Олександра Довженка;

Національний симфонічний оркестр України.

2. Установити, що статус національних надається закладам культури, майно яких перебуває у загальнодержавній власності.

Функції управління майном національних закладів культури здійснює Міністерство культури України, в тому числі затверджує Положення про національні заклади культури, укладає і розриває контракти з керівниками цих закладів (генеральними директорами - художніми (науковими) керівниками).

3. Установити, що майно закладів культури, яким надано статус національних, не підлягає приватизації.

4. Фінансування національних закладів культури здійснюється за рахунок Державного бюджету України.

5. Контроль за рівнем культурної діяльності, здійснюваної національними закладами культури, використанням ними бюджетних коштів здійснюють наглядові ради при Міністерстві культури України, які утворюються Міністерством культури України за основними напрямками діяльності цих закладів.

Положення **“Про Комісію з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України”** (затверджено Указом Президента України Л.Кучмою від 12 березня 1996 року N 180/96):

1. Комісія з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України (далі - Комісія) є консультативно-дорадчим органом при Президентові України.

2. Комісія у своїй діяльності керується Конституцією України, Конституційним Договором між Президентом України та Верховною Радою України, законами України, постановами Верховної Ради України, указами і розпорядженнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України та цим Положенням.

3. Основними завданнями Комісії є:

визначення переліку видатних пам'яток, які потребують відтворення, вирішення питань експертизи;

консультативне забезпечення науково-дослідних, проектувальних і реставраційно-будівельних робіт, пов'язаних з їх відбудовою.

4. Комісія для виконання покладених на неї завдань:

виявляє видатні пам'ятки, які потребують відтворення, сприяє утворенню Зводу пам'яток історії та культури України;

бере участь у розробленні довгострокової Державної програми відтворення видатних пам'яток історії та культури;

залучає широкі верстви населення, громадські організації, релігійні конфесії, підприємницькі кола, українську діаспору та міжнародну громадськість до процесів відродження національної культурної спадщини;

організовує наукові дослідження з пам'яткоохоронної проблематики;

інформує Президента України і громадськість про хід роботи щодо відтворення пам'яток, здійснює в установленому порядку інформаційно-видавничу діяльність.

5. Для забезпечення виконання покладених на неї завдань Комісія має право залучати для роботи фахівців центральних органів державної виконавчої влади, науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, а також одержувати необхідну для її діяльності інформацію.

6. Рішення Комісії, прийняті в межах її компетенції, є обов'язковими для виконання міністерствами, іншими центральними та місцевими органами державної виконавчої влади, підприємствами і організаціями всіх форм власності.

7. Комісію очолює Голова. Голову, заступників Голови і склад Комісії затверджує Президент України.

Для оперативного розгляду поточних питань утворюється бюро Комісії у складі Голови, заступників Голови та вченого секретаря Комісії.

Для консультативного забезпечення діяльності Комісії утворюється науково-методична рада Комісії з залученням провідних вітчизняних і зарубіжних фахівців різних галузей.

Положення про бюро, науково-методичну раду, експертні і робочі групи, апарат Комісії та їх склад затверджує Голова Комісії.

Закон України “Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів” (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року) (Відомості Верховної Ради (ВВР) 1995, N 21, ст.95):

З метою розширення міжнародного культурного обміну, становлення цивілізованого ринку інтелектуальної власності Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

1. Погодитись з пропозицією Президента України про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів.

2. Доручити Міністерству закордонних справ України надіслати Генеральному директору Всесвітньої організації інтелектуальної власності документ про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року), повідомивши при цьому, що дія зазначеної Конвенції не поширюється на твори, які на дату набрання чинності цією Конвенцією для України вже є на її території суспільним надбанням.

Положення про Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О.Гончара (Затверджено Указом Президента України від 31 липня 1996 року N 620/96):

1. Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О.Гончара (далі - Фонд) є благодійною організацією, утвореною відповідно до Указу Президента України від 12 червня 1996 року N 422 (422/96) "Про Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини" з метою сприяння діяльності, спрямованої на відтворення комплексу Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенського собору Києво-Печерської лаври та інших видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини України.

2. У своїй діяльності Фонд керується Конституцією України (254к/96-ВР), законами України, постановами Верховної Ради України, указами та розпорядженнями Президента України, постановами і розпорядженнями Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України та цим Положенням.

Органи державної влади сприяють діяльності Фонду, здійснюваної відповідно до цього Положення.

Фонд не відповідає за зобов'язаннями держави, держава не відповідає за зобов'язаннями Фонду, крім випадків, коли вони беруть на себе такі зобов'язання.

4. Основними завданнями Фонду є: сприяння діяльності, спрямованої на відтворення комплексу Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенського собору Києво-Печерської лаври та інших видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини України, виконанню державних програм з цих питань, завдань, покладених на Комісію з питань відтворення видатних пам'яток історії та культури при Президентові України;

підтримка проектів щодо відтворення, вивчення, забезпечення охорони та належного використання в культурно-освітніх та наукових цілях об'єктів історико-архітектурної спадщини України;

сприяння поверненню в Україну цінностей, пов'язаних з її історико-культурною спадщиною;

здійснення виховної та роз'яснювальної роботи з проблем відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини;

аккумуляція коштів, необхідних для виконання покладених на Фонд завдань, забезпечення їх найбільш ефективного використання.

5. Для виконання покладених на нього завдань Фонд:

організовує збір благодійних внесків і пожертвувань фізичних та юридичних осіб України та іноземних держав;

фінансує проекти, спрямовані на відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини, їх вивчення та належне використання;

організовує проведення благодійних заходів, популяризує свою діяльність через засоби масової інформації, здійснює рекламну діяльність, видає та поширює друковані та аудіовізуальні матеріали;

створює підприємства та організації, діяльність яких спрямована на відтворення, вивчення та забезпечення належного використання пам'яток історико-архітектурної спадщини України;

займається діяльністю, спрямованою на відтворення коштів Фонду;

сприяє розвитку наукових досліджень, впровадженню їх результатів, створює в разі потреби експертні та робочі групи для оцінки проектів та інших пропозицій з питань відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини;

співпрацює з іншими благодійними фондами, бере участь у заходах відповідних міжнародних організацій і фондів, здійснює зовнішньоекономічну діяльність;

засновує та присуджує премії Фонду за видатну діяльність у сфері відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини;

займається іншою діяльністю, що відповідає завданням Фонду і не суперечить чинному законодавству України.

“Невідкладні заходи щодо запобігання вивезенню за межі України предметів національного культурного надбання” (затверджено Постановою Кабінету Міністрів від 30 листопада 1998 р. N 1888, м. Київ):

Правове забезпечення:

Підготувати пропозиції щодо приведення у відповідність із Конституцією України та міжнародними договорами України нормативно-правових актів, які регулюють питання вивезення за межі України предметів національного культурного надбання.

Мінкультури, Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей, Мін'юст.

Травень 1999 року.

Ініціювати укладення міждержавних договорів щодо розшуку і повернення в Україну вивезених культурних цінностей.

МЗС, Мінкультури, Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей, СБУ, МВС.

Січень 1999 року.

Провести аналіз ефективності співробітництва в рамках міжнародних договорів щодо запобігання вивезенню за межі України предметів національного культурного надбання та повернення культурних цінностей державам їх походження, зокрема з питань:

правової допомоги у кримінальних справах.

МВС;

співробітництва у боротьбі з організованою злочинністю.

МВС;

прикордонного співробітництва.

Держкомкордон;

співробітництва і взаємодії у митних справах.

Держмитслужба.

Січень 1999 року.

Розробити проект порядку обліку та зберігання вилучених культурних цінностей, виявлення серед них викрадених та передачі їх законним володільцям.

МВС.

Січень 1999 року.

Розробити і затвердити правила торгівлі антикварними речами (в тому числі через аукціонний продаж) з проведенням відповідної реєстрації культурних цінностей.

Мінкультури, МЗЕЗторг.

Червень 1999 року.

Удосконалити порядок вивезення за межі України предметів національного культурного надбання (запровадити надання дозволів органами Мінкультури на таке вивезення), а також порядок їх страхування як в місцях постійного перебування (музеї, архіви, бібліотеки, виставки), так і на час вивезення.

Мінкультури.

Червень 1999 року.

Вивчити питання щодо приєднання України до Конвенції ЮНІДРУА про викрадені або незаконно вивезені культурні цінності (1995 рік).

МЗС, Національна комісія з питань повернення в Україну культурних цінностей.

Грудень 1999 року.

Інформаційно-методичне забезпечення:

Провести спільну нараду представників Держмитслужби, СБУ, МВС, Держкомкордону з метою відпрацювання механізму взаємообміну інформацією з питань незаконного вивезення за межі України предметів, що становлять її культурну та історичну цінність, а також забезпечення взаємодії у попередженні та розслідуванні пов'язаних з цим злочинів.

Мінкультури, Держмитслужба,
Держкомкордон, СБУ, МВС, Національна
комісія з питань повернення в Україну
культурних цінностей.

Січень 1999 року.

Прискорити роботу із створення єдиного державного реєстру національного культурного надбання, яке перебуває у власності держави, об'єднань громадян, релігійних організацій та приватних осіб з визначенням характерних особливостей, проведенням опису і фотофіксації, підготовкою загальнодержавного та регіональних каталогів, методики ідентифікації творів мистецтва.

Мінкультури.

Березень 2000 року.

Забезпечити впорядкування мережі заповідників і музеїв, їх реєстрацію, безумовне збереження колекцій тих музеїв, які припинили свою діяльність.

Мінкультури.

Липень 1999 року.

Створити систему електронного каталогу предметів мистецтва та релігійного культу з метою отримання автоматизованого реєстру наявних культурних цінностей.

Мінкультури.
Березень 2000 року.

Розробити єдину систему маркування рухомих пам'яток історії та культури спеціальними засобами для оперативної ідентифікації викрадених цінностей.

Мінкультури, Держкомрелігій.
Листопад 1999 року.

Створити єдиний банк даних про викрадені в Україні культурні та історичні цінності з правом доступу до нього в разі службової необхідності посадових осіб інших державних органів.

МВС, Держмитслужба, Мінкультури.
Березень 1999 року.

Розробити та надіслати до відповідних правоохоронних органів методичні рекомендації щодо класифікації предметів антикваріату, методики їх детального огляду та опису.

Мінкультури, МВС, Держмитслужба.
Травень 1999 року.

Вивчити досвід зарубіжних країн з питань боротьби з контрабандою предметів, які мають культурну та історичну цінність.

МЗС, МВС.
Січень 1999 року.

Розробити та внести на розгляд ЮНЕСКО пропозиції щодо повернення культурних цінностей державам їх походження в разі незаконного їх привласнення, запобігання незаконному обігу культурних цінностей, обміну інформацією та запозичення досвіду роботи у цій сфері.

Мінкультури, МЗС, Національна комісія
з питань повернення в Україну
культурних цінностей.
(У порядку, визначеному МЗС).

Здійснити комплекс заходів з виявлення культурних цінностей, що перебувають у власності релігійних організацій.

Держкомрелігій, Мінкультури.
Вересень 2000 року.

Організаційне та кадрове забезпечення:

Рекомендувати місцевим органам управління культурою створити (в межах граничної чисельності та видатків на їх утримання) штатні групи мистецтвознавців-експертів та контролерів з питань повернення в Україну культурних цінностей, забезпечити їх відповідну підготовку та створити умови для нормальної роботи.

Мінкультури, Рада Міністрів Автономної
Республіки Крим, обласні, Київська і

Севастопольська міські
держадміністрації (у тих місцевих
органах управління, де ці групи не
утворено).

Протягом 1999 року.

Розробити план проведення семінарів з питань здійснення митного контролю за переміщенням культурних і історичних цінностей через державний кордон із залученням до участі в цих семінарах працівників відповідних центральних органів виконавчої влади.

Мінкультури, Держмитслужба,
Національна комісія з питань
повернення в Україну культурних
цінностей.

Січень 1999 року.

Фінансове забезпечення:

Забезпечити повне фінансування послуг з охорони музеїв, заповідників, бібліотек у межах коштів, передбачуваних у державному бюджеті.

Мінкультури, Мінфін.

Постійно.

Забезпечити погашення заборгованості перед Державною службою охорони при МВС за охорону музеїв і заповідників.

Мінкультури. Мінфін.

Грудень 1999 року.

Вивчити питання щодо можливості надання послуг з охорони музеїв і заповідників Державною службою охорони при МВС за пільговими тарифами.

Мінкультури, МВС.

Грудень 1999 року.

Оперативні питання:

Забезпечити ведення реєстру особливо цінних приватних колекцій предметів, які становлять культурну та історичну цінність.

Мінкультури.

Грудень 2000 року.

Проводити роботу щодо встановлення кола осіб, що професійно займаються скупкою та перепродажем предметів, які становлять значну культурну та історичну цінність.

МВС.

Постійно.

Забезпечити надання установам МЗС інформації про випадки незаконного переміщення іноземними громадянами культурних цінностей через державний кордон України для використання цієї інформації з метою проведення відповідної роз'яснювальної роботи серед персоналу дипломатичних установ, акредитованих в Україні.

Держмитслужба, Держкомкордон, МЗС.

Постійно.

•мовна політика:

Аналіз соціально-філософської літератури останніх років показує, особливо це характерно для ситуації, що склалася на Україні та в інших республіках колишнього СРСР, що проблема мови як засобу спадкоємності та її форми має важливе значення для відродження національної духовної культури. Денаціоналізація лежить в основі такої зміни в житті народу, коли традиція народу, закладена передусім в мові, уривається чи послаблюється до такої міри, що виявляється лише другорядною причиною перетворення. Денаціоналізація виступає перед нами як ослаблення традицій між дорослим і підростаючим поколіннями, відлучення їх один від одного, від впливу сім'ї.

Ця ситуація з характерною актуальністю притаманна і для України - молодій незалежній держави, яка намагається визначитись в сучасному, розібратися з своїм минулим, забезпечити своє майбутнє. Не випадково у всіх цих процесах одним з найважливіших питань, що потребують свого нагального вирішення - постає питання щодо того яку мову вважати державною. Державною мовою прийнято називати визнану Конституцією або законом основну мову держави, обов'язкову для використання у законодавстві, офіційному діловодстві, судочинстві, навчанні тощо (тобто у всіх державних установах).

Згідно **Конституції України** та **Закону “Про мови в Українській РСР”** від 28 жовтня 1989 року цей статус має виключно українська мова. У чинній Конституції України міститься важливе положення про те, що розвиток і функціонування української мови забезпечується не лише в усіх сферах суспільного життя (ця норма вже передбачалася Декларацією про державний суверенітет України і попередньою Конституцією), а й на всій території України. При цьому держава гарантує вільний розвиток мов національних меншин України.

Введення єдиної державної мови сприяє подальшій консолідації (об'єднанню) громадян даної держави. Впливає на формування самосвідомості людини, усвідомлення нею своєї причетності до певного органічного тіла - держави. Тому що, як зазначав Г.Федотов, “мова не є простим знаряддям, засобом обміну думок. Мова - найтонша плоть думки, яка не відокремлена від її природи. І не тільки думки, а й цілісного духу. Тому, мова є іменем нації як особливої духовно-кровної єдності, що створює свою культуру, тобто царство ідеальних цінностей.”[]

Слід відзначити, що останнім часом нашим урядом було зроблено ряд кроків з метою вирішення даної проблеми. А саме: були розроблені і прийняті **“Комплексні заходи щодо всебічного розвитку і функціонування української мови”** (Постанова від 8 вересня 1997 р. N 998, м. Київ, “Про затвердження Комплексних заходів щодо всебічного розвитку і функціонування української мови”), створено Раду з питань мовної політики при Президентові України та Департамент із здійснення мовної політики при Державному комітеті національностей та міграції.

Як зазначається у вступі до Комплексних заходів, їх необхідність була зумовлена як великим значенням мовно-культурних процесів у сучасному світі, де мовна політика регулюється державними і законодавчими актами (Франція, Бельгія, Росія тощо), так і зокрема тією історичною обставиною, що Український народ протягом століть не мав змоги належним чином розвивати національну мову і користуватися нею у всіх сферах діяльності.[] Українська держава покликана усунути цю історичну несправедливість і забезпечити українській мові нормальні умови розвитку і функціонування. Комплексні заходи спрямовані на реалізацію статей 10 і 11 Конституції України, створення належних умов для всебічного розвитку і функціонування української мови як державної в усіх сферах суспільного життя, використання її як основного засобу спілкування на всій території України.

Метою Комплексних заходів є: відшкодування втрат, яких зазнала українська мова у сфері суспільного функціонування внаслідок заборон і переслідувань у минулому; культурне відродження, збереження та оновлення духовного генофонду Українського народу; розвиток, підтримка і захист державної мови в Україні; утвердження української мови як основного засобу спілкування в Україні; розширення функцій і сфери застосування української мови. В основу Комплексних заходів покладено концептуальні засади, що впливають із сучасного стану української мови. Нині мовна ситуація в Україні характеризується низкою негативних явищ і тенденцій. Українська мова як державна ще не дістала належного застосування в галузях права, освіти, культури, науки, інформатики, військової справи, судочинства тощо. Суспільний і побутовий престиж української мови не адекватний її виражальним можливостям та високому рівню розвитку. Використання української мови в усіх сферах суспільного життя не відповідає частці українців у загальній чисельності населення. Викликає занепокоєння рівень викладання української мови і літератури. Не повною мірою використовується державна мова у вищих навчальних закладах, структурах Збройних Сил, інших військових формуваннях. Більшість підручників та навчально-методичних посібників не відповідає сучасним вимогам і потребує заміни чи оновлення. Не створено належного механізму пропаганди української мови у засобах масової інформації, сфері освіти, профспілкових та інших громадських організаціях, не скрізь роз'яснюється необхідність її вивчення та застосування, майже зникли освітні передачі українською мовою на радіо та телебаченні.

Головними важелями в реалізації Комплексних заходів мають стати конкретні заходи центральних і місцевих органів виконавчої влади, об'єднань громадян, спрямовані на створення умов, які зробили б вживання української мови суспільно необхідним. Напрями і завдання "Українська мова як державна" включає в себе: аналіз стану і тенденцій розвитку української мови в контексті етномовної ситуації в різних регіонах України; відшукання можливостей державної і недержавної фінансової та матеріальної підтримки розвитку української мови в умовах ринкової економіки; вдосконалення системи перепідготовки спеціалістів - представників національних меншин з метою поліпшення їх знань з української

мови. Завдання полягає у визначенні основних шляхів реалізації державної мовної політики, які забезпечували б створення умов для нормального функціонування української мови та розвитку її як мови державної, творче використання для цього досвіду інших країн; вдосконаленні законодавства у мовній сфері та розроблення нормативно-правових актів, які регулювали б застосування української мови у всіх галузях суспільного життя України; комплектуванні фондів наукових, масових і технічних бібліотек українською літературою та спеціалізованою літературою з української мови, впорядкування діяльності архівів і збільшення кількості каналів користування різними видами інформації українською мовою; створенні системи україномовної документації для використання у господарсько-економічній діяльності суб'єктів права власності та об'єднань громадян.

Напрямок “Українська мова як мова української нації, основа її духовної та художньої культури, науки, освіти” включає в себе широку пропаганду кращих зразків української художньої літератури та українського фольклору; підвищення загального рівня духовної культури громадян, виховання у них художнього смаку і відчуття краси українського слова. Завдання у реалізації цього напрямку полягає в підготовці і виданні академічних зібрань творів класиків української літератури та українського фольклору; залученні новітніх інформаційних технологій у сферу гуманітарної науки, формування банків і бази даних з вітчизняної культури, випуск компакт дисків передусім із записами творів української класичної та сучасної літератури.

При розгляді мовної політики слід приділити особливу увагу на призначенні та функціонуванні спеціальних державних органів, а саме: Ради з питань мовної політики та Департаменту зі здійснення мовної політики. Так, **Рада з питань мовної політики при Президентові України** (затверджена Указом Президента України Л.Кучмою від 24 лютого 1997 року N 164/97) виступає консультативно-дорадчим органом, покликаним сприяти проведенню ефективної роботи, пов'язаної з розробленням пропозицій щодо формування мовної політики, створенням необхідних умов для функціонування державної мови в усіх сферах суспільного життя, вільного розвитку, використання і захисту російської, інших мов національних меншин України. *Основними завданнями Ради є:* розроблення пропозицій щодо формування мовної політики в Україні та забезпечення конституційних прав громадян у цій сфері; аналіз стану, тенденцій розвитку і застосування української мови та інших мов у державному, економічному, політичному і громадському житті; розгляд проектів законів України, указів та розпоряджень Президента України, актів Кабінету Міністрів України, програм діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади з питань мовної політики; внесення в установленому порядку пропозицій з мовних питань, що потребують правового регулювання; оцінка концепцій, комплексних програм з питань, віднесених до її компетенції.

Департамент із здійснення мовної політики, який є структурним підрозділом центрального апарату Державного комітету України у справах національності та міграції, на відміну від Ради з мовної політики (яка виступає

перш за все консультативним-дорадчим органом) забезпечує організацію та координацію роботи, пов'язаної з реалізацією державної мовної політики, створенням умов для розвитку і функціонування української мови як державної у всіх сферах суспільного життя, розвитку і використання мов національних меншин України, задоволення мовних потреб українців, які проживають за межами держави.[]

Департамент узагальнює практику застосування законодавчих актів з питань мовної політики, готує пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правової бази, здійснює систематичний контроль за реалізацією Конституційних вимог та актів чинного законодавства у цій сфері, відповідних державних концепцій, проектів і програм. Основними завданнями Департаменту є: зміцнення позицій української мови як державної, забезпечення її повноцінного функціонування в усіх сферах суспільного життя, піднесення її міжнародного авторитету; сприяння розвитку мовної самобутності національних меншин України, відродженню, використанню та захисту їх мов; забезпечення оптимального співвідношення функціонування державної мови та мов національних меншин України; запобігання виникненню конфліктів на мовному ґрунті, врегулювання проблем етномовного розвитку України відповідно до чинного законодавства; розроблення разом з міністерствами, іншими центральними органами виконавчої влади за участю відповідних громадських організацій проектів законодавчих актів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, концептуальних засад і програм, спрямованих на здійснення державної мовної політики при Президентові України; надання організаційної та методичної допомоги органам державної виконавчої влади та місцевого самоврядування, підприємствам, закладам, установам і організаціям, українським громадам за межами України в реалізації планів і програм щодо вивчення, розвитку і застосування української мови та інших національних мов, забезпечення конституційних прав громадян України, а також прав українців, які проживають за межами держави, на задоволення їх мовних потреб.

З усього наведеного вище, ми можемо зробити висновок, що проблема державної мови в нашій країні є однією з нагальних проблем сьогодення. Нашою державою зроблено ряд кроків до її вирішення. Проте, деяка невизначеність, яку можна спостерігати в роботі певних спеціальних органів, створених з цією метою, низький рівень їх законодавчого забезпечення - все це на тлі економічних негараздів гальмує ефективне вирішення даної проблеми.

•громадська думка:

В своїй роботі “Філософія права” Г.В.Гегель звертає особливу увагу на те, що визначальне значення інституту сословного представництва полягає не в тому, що завдяки йому найкращим чином обговорювались та вирішувались державні справи самі по собі, - в цьому відношенні воно слугує лише додатком, а в тому, щоб завдяки участі депутатів в знанні, обговоренні та рішенні всезагальних справ момент формальної свободи набув свого права стосовно не приймаючих участь в уряді членів громадянського суспільства; таким чином, за допомогою публічності дебатів сословних представників стверджується перш за все момент всезагальної

освідомленості. [] Надання цієї освідомленості має, на думку мислителя, те спільне значення, що лише таким чином громадська думка приходить до істинних думок і до розуміння та поняття держави та її справ і таким чином досягає здатності судити про них більш розумно; окрім того вона знайомиться зі справами та вчиться поважати таланти, чесноти та навички державних властей та посадових осіб. Ці таланти набувають завдяки такої публічності вирішальну можливість розвитку та поприще вищої честі, а ця публічність в свою чергу слугує засобом проти самовпевненості окремих осіб та маси і засобом, причому одним із найважливіших, зростання їх освіченості.

Публічність сословних зібрань є неперевершеним виховуючим видовищем для громадян, і на цьому прикладі народ краще за все вчиться розуміти в чому полягають його справжні інтереси. Як правило, панує уявлення ніби-то всі знають, що є благом для держави, і в зібраннях сословій це знання лише висловлюється; в дійсності ж відбувається як раз протилежне: лише тут отримують свій розвиток чесноти, таланти, навички, котрі повинні слугувати за взірець. Публічність - найбільший формуючий засіб державних інтересів. В народі, де існує публічність, знаходить свій прояв зовсім інше, більш живе ставлення до держави, ніж там, де немає сословних зібрань чи вони не публічні. Лише завдяки тому, що кожен акт палат стає відомим, вони зв'язані з загально поширеною сферою громадської думки.

Формальна об'єктивна свобода, яка заключається в тому, що окремі (одиночні) особи як такі мають і висловлюють власне судження, думку і подають свої поради, які стосуються загальних (спільних) справ, проявляється в тій сумісності, котра називається громадською думкою. В ній в собі і для себе всезагальне, субстанціональне та істинне зв'язане зі своєю протилежністю, яка складається зі для себе власній та особливій думці багатьох; це існування є таким чином наявним протиріччям самому собі, пізнання як явище.

Громадська думка є необмежений спосіб пізнання того, чого народ прагне і уявляє. Але громадська думка була у всі часи більшою силою, і такою вона є особливо в наш час, коли принцип суб'єктивної свободи набув таку важливість і таке значення. Те, що повинно бути значимим зараз, значемо вже не завдяки силі і в незначному ступені як наслідок звички та нравів, а переважно завдяки розумінню та доводам. Ось чому громадська думка вміщує в собі вічні субстанціональні принципи справедливості, дійсний зміст та результат усього державного устрою, законодавства і всезагального стану взагалі у формі здорового глузду людей як тієї моральної основи, котра проходить крізь все, що приймає форму забобон, а також істинних потреб та правильних тенденцій дійсності. Разом з цим, коли ці внутрішні моменти усвідомлюються і стають в загальних положеннях уявленням, як для себе, так і для конкретного роздуму про події, постановлення та обставини держави та про відчувані потреби, виступає ця випадковість думки, її невіглацтво та збоченність, хибність знання та судження.

Як зазначає Габріель Тард в своїй загальновідомій праці "Думка і натовп": "Думка - це є короткочасна та більш чи менш логічна група суджень, котрі

відповідаючи завданням, поставленими сучасністю, відтворені в багаточисленних екземплярах, в обличчях однієї і тієї ж країни, одного і того ж часу, одного і того ж суспільства.”[]

•ритуали, церемонії, свята:

З метою вироблення певної системи гуманістичних ритуалів в житті українського народу, слід ретельно вивчити та проаналізувати систему тих цінностей, які є спільними для багатьох наших сучасників. Зокрема таким консолідуючим началом може бути ідея національної приналежності, ідея культури Особистості, вільної творчості, ідея прояву та самоствердження себе як громадянина української держави. В нашій країні ж, як і в інших країнах світу, вже є чинними певні ритуали у вигляді святкування загальнонародних свят - Різдва, Нового Року, 8 Березня держави тощо. Проте, для зміцнення як загальнодержавних, так і національно-культурних засад розвитку нашого українського суспільства, можна було б, наприклад, спробувати ввести такі ритуали, які існували та гарно діяли ще в радянські часи. Зокрема, як-то введення усталеної форми святкування певних національних свят - таких як День Матері, День Незалежності тощо. Слід також детально розробити систему дитячого виховання, як в дошкільних, так і в шкільних закладах, у напрямку формування у дітей та підлітків усвідомлення їх національної та державної приналежності, патріотичних почуттів за допомогою певних засобів, за приклад чи навіть за основу можна взяти систему виховання скаутів, яка вже має достатній ступінь розробки та запровадження в нашій країні, хоча це відбувається переважно не на державному рівні. Окрім цього, слід приділити увагу загально державному вихованню правилам етикету.

Слід усвідомити, що потребу людини в спільній дії, можна і потрібно забезпечувати свідомо з боку державного управління, з метою формування самосвідомості громадян України, відчуття поваги та гордості за рідну країну. Якщо ж це питання, тобто задоволення потреби людини в спільних діях - ритуалах, віддати, як це переважно робиться і робилося раніше в нашій країні на поталу випадку і стихійності, то не слід дивуватися посиленню таких негативних факторів нашого життя, як-то злочинні молодіжні угруповання, бездумні фанат-клуби, екстремістські релігійні організації тощо.

•розвиток культурно-мистецької сфери:

Із Положення **“Про Фонд сприяння розвитку мистецтв України”:**

1. Фонд сприяння розвитку мистецтв України (утворений відповідно до Указу Президента України Л.Кучми від 8 липня 1994 року N 387) є благодійним Фондом з метою надання підтримки закладам, підприємствам і організаціям культури в умовах ринкової економіки, сприяння соціальному захисту творчих працівників та створенню організаційних та економічних засад для розвитку культурно-мистецьких процесів, формування мистецького ринку в Україні.

2. У своїй діяльності Фонд керується Конституцією України, законами України, указами та розпорядженнями Президента України, актами Кабінету Міністрів України, іншими актами законодавства України та цим Положенням.

4. Основними завданнями Фонду є:

аккумуляція коштів для фінансування культурних програм, розвитку мистецтва, підтримки талантів і починань у сфері культури, розв'язання соціальних проблем творчих працівників;

надання матеріальної та грошової допомоги професійним творчим працівникам, підтримки престарілим членам творчих спілок, перспективній творчій молоді, здійснення меценатської діяльності у цій сфері;

фінансування та впровадження програм розвитку культури, здійснення заходів щодо збереження культурної спадщини, відродження традицій народної культури, здійснення функцій депозитарію визначних творів мистецтва, поширення творів мистецтва, підвищення культурного рівня та естетичного виховання громадян тощо;

здійснення розширеного відтворення коштів Фонду на основі принципів самофінансування.

Із **Указу Президента України “Про державну підтримку культури і мистецтва в Україні”** (Президент України Л.Кучма (м. Київ, 20 жовтня 1998 року N 152/98):

З метою посилення державної підтримки культури і мистецтва в Україні п о с т а н о в л я ю:

1. Установити з 1 січня 1999 року сто довічних державних стипендій для видатних діячів культури і мистецтва, які досягли сімдесятирічного віку, в розмірі п'ятнадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, у межах стипендій, заснованих Указом Президента України від 14 лютого 1996 року N 128 **“Про державні стипендії видатним діячам науки, освіти та культури”**. Зазначені державні стипендії призначаються в порядку, передбаченому Положенням про державні стипендії видатним діячам науки, освіти та культури, затвердженим Указом Президента України від 13 травня 1996 року.

2. Заснувати по три щорічні гранти Президента України молодим діячам у галузі театрального, музичного, образотворчого мистецтва та кінематографії для створення і реалізації творчих проектів. Загальний розмір коштів на виплату грантів встановлюється в сумі 800 тис. гривень у межах коштів, передбачених у державному бюджеті Міністерству культури і мистецтв України.

3. Заснувати з 1999 року видання книжкової серії “Президентська бібліотека: духовні першоджерела України”.

4. Установити, що фінансування закладів культури і мистецтва, які мають статус національних, здійснюється у повному обсязі відповідно до річних планових бюджетних асигнувань, включаючи видатки на виробництво кінофільмів за державним замовленням Національною кіностудією художніх фільмів імені Олександра Довженка, у межах видатків, передбачених Міністерству культури і мистецтв України.

5. Кабінету Міністрів України:

розробити і подати проекти положень про порядок надання грантів Президента України молодим діячам у галузі театрального,

музичного, образотворчого мистецтва та кінематографії для створення і реалізації творчих проектів та про книжкову серію "Президентська бібліотека: духовні першоджерела України";

вирішити питання щодо розрахунків за охорону та енергозабезпечення музейних закладів і заповідників;

передбачати у проектах Державного бюджету України та Державної програми економічного і соціального розвитку на 1999 і наступні роки кошти, необхідні для фінансування національних закладів культури і мистецтва, а також ліміти капітальних вкладень на будівництво житла для працівників культури і мистецтва;

подати пропозиції про внесення змін до Указу Президента України від 14 лютого 1996 року N 128 "Про державні стипендії видатним діячам науки, освіти та культури" та Положення про державні стипендії видатним діячам науки, освіти та культури, затвердженого Указом Президента України від 13 травня 1996 року N 341, що впливають із цього Указу.

•державні та навчальні установи в галузі театрального мистецтва:

•культура національних меншин:

Із Постанови **“Про спеціалізовані редакції для випуску літератури мовами національних меншин України”** (від 15 серпня 1992 р. N 472 Київ) :

Для задоволення культурно-освітніх потреб національних меншин України у книжкових та інших друкованих виданнях Кабінет Міністрів України п о с т а н о в л я є:

1. Установити, що випуск літератури мовами національних меншин України здійснюється Державним комітетом по пресі на замовлення Комітету у справах національностей.

Схвально віднести до створення Державним комітетом по пресі при видавництвах спеціалізованих редакцій для випуску літератури мовами:

болгарською і гагаузькою - "Маяк" (м. Одеса)

греків Приазов'я - "Донбас" (м. Донецьк)

єврейською - "Маяк" (м. Одеса)

німецькою - "Січ" (м. Дніпропетровськ)

польською - "Каменяр" (м. Львів)

словацькою і чеською - "Карпати" (м. Ужгород)

Замовлення культурно-просвітницьких товариств виконує Головна спеціалізована редакція видавництва "Україна" (м. Київ).

2. Установити посадові оклади працівників спеціалізованих редакцій відповідно до посадових окладів аналогічних категорій працівників видавництв, при яких створено редакції.

3. Міністерству економіки разом із Державним комітетом по пресі, Комітетом у справах національностей при розробці проекту індикативного плану

розвитку економіки України передбачати починаючи з 1993 року випуск літератури мовами національних меншин за державним замовленням.

6. Міністерству державних ресурсів здійснювати матеріально-технічне забезпечення діяльності спеціалізованих редакцій для випуску літератури мовами національних меншин України за встановленою номенклатурою відповідно до затверджених обсягів державного замовлення.

• молодіжна культура:

Інша проблема, яка вимагає свого додаткового розгляду - це проблема ставлення та розробки програм Уряду щодо молодіжної культури. Молодіжна культура по своїй суті не може бути тотожною загальноновизначеній та загальноприйнятій "традиційній" чи народній культурі даного суспільства. Молодіжна культура - є своєрідною рушійною силою розвитку культурних процесів певної держави. Вона виступає своєрідним лакмусовим папірцем, за допомогою якого висвітлюються всі проблеми, негаразди, які притамані культурному життю суспільства. Вона доводить до крайнощів та загострює їх. І саме заперечуючи, уникаючи її негативних проявів, стверджуючи свою загальнолюдську сутність формується та розвивається культура даної держави. Недоцільно намагатися прив'язати молодіжну культуру, втиснути її в межі прийнятої офіційно затвердженої загальнодержавної культури. Вона від цього втратить свою революційну сутність, і таким чином приведе до застою, стагнації всього культурного простору країни. Отже, саме в неповторності, оригінальності, суперечливості, нестандартності тощо молодіжної культури полягає її неперехідна цінність - цінність рушія, цінність новатора, цінність відкривача, тих інколи визріваючих в самих глибинах (що навіть їх можна і не помічати, до тих пір поки вже не буде запізно) негативних процесів, які подібні до ракової пухлини на здоровому тілі духовної культури України.

• міжнародне співробітництво в галузі культури:

При здійсненні своєї культурної політики держава повинна керуватися і принципами та основними засадами, які прийняті в світовому співтоваристві. Зокрема в Україні розроблено ряд основних положень щодо спільних засад здійснення цієї політики.

Із **Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року**, (Конвенцію ратифіковано Законом N 475/97-Верховної Ради України від 17.07.97):

Уряди, які підписали цю Конвенцію, будучи членами Ради Європи, беручи до уваги Загальну декларацію прав людини, проголошену Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй 10 грудня 1948 року, беручи до уваги, що ця Декларація має на меті забезпечити загальне і ефективне визнання і дотримання прав, які в ній проголошені,

беручи до уваги, що метою Ради Європи є досягнення більшого єднання між її членами і що одним із методів, за допомогою якого цієї мети буде досягнуто, є дотримання і подальше здійснення прав і основних свобод людини,

знову підтверджуючи свою глибоку віру в ті основні свободи, які складають підвалини справедливості та миру в усьому світі і які найкращим чином

здійснюються, з одного боку, завдяки дієвій політичній демократії, а з іншого - завдяки загальному розумінню і дотриманню прав людини, від яких вони залежать, сповнені рішучості, як уряди європейських країн, що дотримуються спільної думки і мають спільну спадщину в політичних традиціях, ідеалах, свободі та верховенстві права, зробити перші кроки на шляху колективного забезпечення реалізації певних прав, проголошених в Загальній декларації, дійшли згоди про таке:

Стаття 9. 1. Кожна людина має право на свободу думки, совісті та релігії; це право включає свободу змінювати релігію або свої переконання, а також свободу сповідувати свою релігію або переконання як одноособово, так і разом з іншими, прилюдно чи приватно, в богослужінні, ученні, виконанні релігійних і ритуальних обрядів.

2. Свобода сповідувати релігію або переконання підлягає лише таким обмеженням, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах громадської безпеки, для охорони громадського порядку, здоров'я і моралі або для захисту прав і свобод інших людей.

Стаття 10. 1. Кожна людина має право на свободу виявлення поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і поширювати інформацію та ідеї без втручання держави і незалежно від кордонів. Ця стаття не перешкоджає державам вимагати ліцензування радіомовлення, телебачення або кінопідприємств.

2. Здійснення цих свобод, оскільки воно пов'язане з правами та обов'язком, може бути предметом таких формальностей, умов, обмежень або покарання, які встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку, з метою запобігання заворушенням або злочинам, для захисту здоров'я і моралі, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

МІНІСТЕРСТВО ЗАКОРДОННИХ СПРАВ УКРАЇНИ

Угода

між Урядом України і Урядом Сполучених Штатів Америки
про охорону і збереження культурної спадщини

Уряд України і Уряд Сполучених Штатів Америки, бажаючи посилити охорону культурної спадщини і забезпечити недискримінаційний доступ до скарбів національної та світової культури, будучи переконаними в тому, що кожна культура має свою гідність і цінність, які мають поважатися і зберігатися, і що всі культури є часткою загальної спадщини, що належить усьому людству,

вважаючи, що знищення або руйнування об'єктів культурної спадщини, що належать будь-якій расовій, етнічній або релігійній групі, призводить до непоправного збіднення будь-якої країни і людства в цілому, підтверджуючи їхню рішучість вжити заходів з тим, щоб запобігти спробам тих, хто намагався або намагається знищити культурну спадщину будь-якої групи, прагнучи сприяти поширенню знань і поваги до світової культури і національної спадщини, вважаючи, що охорона культурної спадщини може бути ефективною лише за умови, якщо її забезпечено як на національній, так і на міжнародній основі серед держав, які діють у тісній співпраці, а також прагнучи виробити конкретні заходи з метою подальшого утвердження принципів і цілей Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 року стосовно пам'яток культурної спадщини жертв геноциду періоду Другої світової війни, погодилися про таке:

1. Кожна із Сторін вживатиме належних заходів для охорони і збереження культурної спадщини всіх національних, релігійних або етнічних груп (далі іменуються "Групами"), які проживають або проживали на її території і були такими жертвами Другої світової війни.

Поняття "культурна спадщина", що стосується цілей цієї Угоди, означає культові споруди, історичні пам'ятки, пам'ятники, кладовища та меморіали загиблим, а також архівні матеріали, бібліотечні та музейні фонди, які мають до цього відношення.

2. Сторони співробітничатимуть у визначенні списків відповідних об'єктів, які підпадають під дію параграфу 1, особливо тих, що перебувають під загрозою зіпсування або знищення. Такі списки можуть бути опубліковані спільно або однією із Сторін.

3. Кожна Сторона гарантуватиме відсутність дискримінації, формальної або фактичної, стосовно культурної спадщини будь-якої групи або громадян іншої Сторони в тому, що стосується обсягу та застосування її законів та інструкцій щодо:

- а) охорони та збереження їхньої культурної спадщини;
- б) права сприяти охороні та збереженню їхньої культурної спадщини;
- в) доступу до неї громадськості.

4. У випадках, коли власті та зацікавлені організації заявляють, що групи не в змозі самі забезпечити належну охорону та збереження своєї культурної спадщини, кожна із Сторін вживатиме

спеціальних заходів з метою забезпечення такої охорони та збереження її на своїй території, а також запрошуватиме до співробітництва іншу Сторону та її громадян там, де є потреба в допомозі з цією метою.

5. Об'єкти культурної спадщини, згадані в параграфі 4, які мають особливу значимість, будуть визначені у списку об'єктів, який буде оприлюднений і переданий відповідним місцевим органам. Всі об'єкти, визначені таким чином, будуть захищені, збережені і позначені спеціальною табличкою. До них буде забезпечено доступ громадськості.

Через Комісію, згадану в параграфі 6, кожна Сторона може в будь-який час вносити до списку зміни, які вона вважатиме доцільними або необхідними, і ці зміни мають передаватися по дипломатичних каналах.

6. а) Для здійснення контролю за виконанням цієї Угоди буде створена Змішана комісія з питань культурної спадщини. Кожна із Сторін призначить одного або більше членів до складу Комісії, якому (яким) можуть допомагати заступники або радники. Рішення Комісії потребуватимуть згоди членів обох Сторін. Сторони співробітничатимуть у забезпеченні доступу Комісії до об'єктів культурної спадщини та інформації, необхідної для виконання її функцій.

б) З боку Сполучених Штатів Америки виконавчим органом, відповідальним за виконання цієї Угоди, буде Комісія з питань збереження спадщини Америки за кордоном. Органи влади та організації, на які, згідно з чинним законодавством України, покладена відповідальність за охорону культурних пам'яток, забезпечуватимуть виконання цієї Угоди з боку України. Координація їх дій покладається на Міністерство культури України.

Кожна із Сторін, повідомивши по дипломатичних каналах іншу Сторону, може замінити свій виконавчий орган.

7. Ніщо в цій Угоді не може тлумачитись таким чином, що звільняло б іншу Сторону від її зобов'язань за Конвенцією про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини 1972 року або за будь-якою іншою угодою щодо охорони культурної спадщини.

8. Ця Угода має регулюватися чинним законодавством обох країн і буде здійснюватись в залежності від наявності фондів.

9. Споры стосовно тлумачення або застосування цієї Угоди

передаватимуться на розгляд органам, згаданим у параграфі 6 (б).

10. Ця Угода набере чинності з моменту підписання і залишатиметься чинною до закінчення одного року після одержання однією із Сторін письмого повідомлення від іншої Сторони про припинення її дії.

11. Вчинено в м.Вашингтоні 1 березня 1994 року у двох примірниках, українською та англійською мовами, при цьому обидва тексти автентичні.

За Уряд
України

За Уряд
Сполучених Штатів Америки

Із Чорноморської конвенції про співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації (Конвенцію ратифіковано Постановою ВР N 3940-12 від 04.02.94):

Уряди держав-учасниць даної конвенції, які іменуються надалі Сторонами, беручи до уваги важливість культурного співробітництва для кращого взаєморозуміння між народами, що населяють Чорноморський регіон, бажаючи змінити культурні зв'язки і продовжити зусилля, спрямовані на розвиток співробітництва у галузях культури, освіти, науки та інформації між країнами цього регіону, сповнені рішучості виконувати міжнародні правові норми у співробітництві у галузях культури і науки, а також враховувати принципи Хельсінського Заключного акту та інших, пов'язаних з цими питаннями документів Народи з безпеки і співробітництва в Європі, бажаючи найбільш ефективно використовувати всі багатовікові традиції, культурні надбання, багатство творчої діяльності у галузях культури, плідотворні контакти, взаємопроникнення різних культур, що надають специфічні особливості культурному ореолу країн Чорноморського регіону, вважаючи, що збереження і охорона цінностей минулого повинні поєднуватися із зусиллями по підтримці і розвитку творчої діяльності на сучасному етапі, визнаючи необхідність заохочення найбільш тісного й широкого співробітництва майбутніх поколінь, розвитку взаємоповаги, розуміння і терпеливості, відзначаючи важливість співробітництва з ЮНЕСКО та іншими міжнародними організаціями, погодились про нижчевикладене:

Стаття 1. Сторони заохочуватимуть і підтримуватимуть регіональне співробітництво у галузі культури, освіти, науки та інформації країн Чорноморського басейну.

Стаття 2. Сторони зобов'язуються:

а) розвивати і підтримувати співробітництво і обмін між науковими та науково-дослідними установами, вищими та спеціальними учбовими закладами Сторін;

б) заохочувати і сприяти обміну експертів, лекторів, викладачів, професорів та студентів з метою ознайомлення з досвідом та ідеями, стажування, підвищення кваліфікації, читання лекцій, здійснення викладацької і наукової діяльності;

в) сприяти проходженню мовної практики, науковій, дослідницькій діяльності, а також навчанню аспірантів;

г) заохочувати співробітництво та обміни в галузі розробки та реалізації нових учбових технологій, навчально-методичних матеріалів;

д) заохочувати і розвивати співробітництво між видавництвами, науковими установами та навчальними закладами, а також обмін навчальною літературою, реферативними збірниками та іншими науковими виданнями для отримання більш повної інформації і об'єктивного сприйняття Сторін;

е) заохочувати та сприяти співробітництву та обміну інформацією про можливості визнання дипломів, наукових ступенів, вчених та академічних звань Сторін;

є) заохочувати співробітництво між національними комісіями Сторін у справах ЮНЕСКО з метою розробки конкретних спільних проектів;

ж) сприяти укладенню багатосторонньої наукової конвенції про захист і дослідження пам'яток стародавніх цивілізацій;

з) сприяти прямим контактам у галузі культури, освіти, науки та інформації між містами і регіонами Сторін.

Стаття 3. Сторони заохочуватимуть і підтримуватимуть популяризацію літератури Сторін, що беруть участь шляхом:

а) розширення викладання мов Сторін;

б) збільшення перекладів творів авторів Сторін та їх розповсюдження;

в) організації різнобічних контактів між людьми, що займаються літературною діяльністю Сторін.

Стаття 4. Сторони розвиватимуть співробітництво і спільні проекти в галузі музики, театру, образотворчого мистецтва, музейної справи, наукових досліджень і публікацій, наукових праць з археології, етнографії, історії і мистецтва, охорони пам'яток історії і культури, бібліотечної та архітектурної справи.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу (затверджена Указом Президента України Л.Кучмою від 11 червня 1998 року N 615/98). Ця Стратегія визначає основні напрями співробітництва України з Європейським Союзом (ЄС) - організацією, яка в процесі свого розвитку досягла високого рівня політичної інтеграції, уніфікації права, економічного співробітництва, соціального забезпечення та культурного розвитку.

Національні інтереси України потребують утвердження України як впливової європейської держави, повноправного члена ЄС. В результаті очікуваного найближчими роками розширення ЄС - вступу до ЄС Польщі та Угорщини - Україна межуватиме з ЄС, що створить принципово нову геополітичну ситуацію. У зв'язку з цим є необхідним чітке та всебічне визначення зовнішньополітичної стратегії щодо інтеграції України до європейського політичного, економічного та правового простору.

Стратегія інтеграції України до ЄС ґрунтується на:

- Конституції України, що встановлює спрямування зовнішньополітичної діяльності України на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визнаними принципами і нормами міжнародного права;

- схвалених Верховною Радою України Основних напрямках зовнішньої політики України та Концепції (основах державної політики) національної безпеки України;

- Угоді про партнерство та співробітництво, підписаній між Україною і Європейським Союзом (УПС), яка визначає механізм взаємодії між Україною і ЄС.

Стратегія інтеграції України до ЄС визначає основні пріоритети діяльності органів виконавчої влади на період до 2007 року, протягом якого мають бути створені передумови, необхідні для набуття Україною повноправного членства в Європейському Союзі.

Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу має забезпечити входження держави до європейського політичного, економічного і правового простору і отримання на цій основі статусу асоційованого члена ЄС, що є головним зовнішньополітичним пріоритетом України у середньостроковому вимірі.

I. Основні напрями інтеграційного процесу.

6. Культурно-освітня і науково-технічна інтеграція:

Поряд із згаданими напрямами європейської інтеграції, культурно-освітній та науково-технічний займають особливе місце, зумовлене потенційною можливістю досягти вагомих успіхів у інтеграційному процесі саме на цих напрямках. Вони охоплюють галузі середньої і вищої освіти, перепідготовку кадрів, науку, культуру, мистецтво, технічну і технологічну сфери.

Інтеграційний процес на відповідних напрямках полягає у впровадженні європейських норм і стандартів у освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків у ЄС. У кінцевому результаті такі кроки спрацьовуватимуть на підвищення в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграцію до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного середовища.

Здійснення даного завдання передбачає взаємне зняття будь-яких принципових, на відміну від технічних, обмежень на контакти і обміни, на поширення інформації. Особливо важливим є здійснення спільних наукових, культурних, освітніх та інших проектів, залучення українських вчених та фахівців до загальноєвропейських програм наукових досліджень.